

# Καταπολέμηση των διακρίσεων

Έκθεση 2012 (άρθρο 20, παράγρ. 3 του Ν. 3304/2009)

## **ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΛΟΓΩ ΗΛΙΚΙΑΣ**

### **ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΛΟΓΩ ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ**

Υποθέσεις που εξετάστηκαν υπό το πρίσμα του Ν. 3304/2005

Υποθέσεις που εξετάστηκαν υπό το πρίσμα της γενικότερης αρμοδιότητας του Συνηγόρου

Άνιση μεταχείριση παιδιών λόγω αναπηρίας

### **ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΛΟΓΩ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ Ή ΑΛΛΩΝ ΠΕΠΟΙΘΗΣΕΩΝ**

### **ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΛΟΓΩ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΟΥ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ**

### **ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΛΟΓΩ ΦΥΛΕΤΙΚΗΣ Ή ΕΘΝΟΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΓΩΓΗΣ**

Καταγγελίες για ρατσιστικά κίνητρα στην ΕΛΑΣ

Ρομά

### **ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗ, ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΚΑΙ ΕΜΒΑΘΥΝΣΗ ΣΤΗΝ ΤΕΧΝΟΓΝΩΣΙΑ**

Η περασμένη χρονιά δεν ήταν ευόπινη ως προς την τελεσφόρο άσκηση των δικαιωμάτων των πολιτών στη χώρα. Πρόκειται για την επί τα χείρω ποιοτική μετάλλαξη μιας εξαιρετικά επικίνδυνης κοινωνικής παθολογίας.

Ο Συνήγορος εκφράζει την έντονη ανησυχία του για μια διαφαινόμενη οπισθοδρόμηση της ελληνικής κοινωνίας και πολιτείας σχετικά με την εγρήγορση που απαιτείται ως προς την ουσιαστική καταπολέμηση των διακρίσεων. Την ανεξάρτητη αρχή απασχολεί ιδιαίτερα η έξαρση του φαινομένου της ρατσιστικής βίας, τόσο ως προς τον διαρκώς αυξανόμενο αριθμό των περιστατικών και την ένταση της ασκούμενης βίας όσο και ως προς τη στάση που τηρούν οι αρμόδιοι κρατικοί φορείς σε σχέση με την αποτελεσματική αντιμετώπιση του φαινομένου και την προστασία των κοινωνικών ομάδων που στοχοποιούνται.

Η τήρηση της νομιμότητας, η προστασία των δικαιωμάτων και η καταπολέμηση των διακρίσεων αποτελούν θεμελιώδεις αρχές του κράτους δικαίου. Επιπλέον, το έννομο αγαθό της δημόσιας ασφάλειας προσδιορίζεται κατά περιεχόμενο από τη διασφάλιση του ατομικού δικαιώματος στην ασφάλεια κάθε προσώπου, Έλληνα και αλλοδαπού, που διαμένει στην ελληνική επικράτεια. Η βία, και κυρίως η ρατσιστική, αποτελεί την πιο αποκρουστική μορφή εγκληματικής συμπεριφοράς, επειδή στοχοποιεί κατά κανόνα τη διαφορετικότητα και εκμεταλλεύεται την αδυναμία και τον κοινωνικό αποκλεισμό του θύματος.

Ο Συνήγορος έχει επανειλημμένα επισημάνει την ανάγκη να ληφθούν συνδυαστικά μέτρα και να γίνουν συντονισμένες ενέργειες ώστε να αντιμετωπιστεί το φαινόμενο της ρατσιστικής βίας, καθώς και τα αίτια που το προκαλούν, ιδίως σε περιοχές

στις οποίες ομάδες του πληθυσμού που έχουν περισσότερο πληγεί από την κρίση συμβιώνουν με άλλες κοινωνικά ευάλωτες ομάδες. Στο πλαίσιο αυτό απαιτούνται όχι μόνο νομοθετικές πρωτοβουλίες αλλά και συγκεκριμένος σχεδιασμός των διωκτικών αρχών ώστε η δημοκρατική πολιτεία να ασκήσει αποτελεσματικά την αποκλειστική συνταγματική της αρμοδιότητα και υποχρέωση για την ασφάλεια κάθε προσώπου στην ελληνική επικράτεια. Ο Συνήγορος παρακολουθεί στενά αυτές τις εξελίξεις και επιφυλάσσεται να διατυπώσει αναλυτικά τις απόψεις και τις παρατηρήσεις του στο συγκεκριμένο ζήτημα.

Η παρούσα έκθεση αποτυπώνει τη δράση του Συνηγόρου το έτος 2012 ως φορέα προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού, σύμφωνα με την κατά τον Ν. 3304/2005 αρμοδιότητά του (βλ. και Γράφημα 9).

Η σημαντική αύξηση στον αριθμό των αναφορών στο πεδίο των διακρίσεων που παρουσιάζει η φετινή έκθεση οφείλεται στο γεγονός ότι έχουν καταγραφεί και υποθέσεις για τη διερεύνηση των οποίων δεν αξιοποιήθηκαν τα θεσμικά εργαλεία που προβλέπονται στον Ν. 3304/2005, καθώς δεν ενέπιπταν, με τη στενή έννοια του νόμου (*stricto sensu*), στο πεδίο εφαρμογής του. Ωστόσο, οι υποθέσεις αυτές εξετάστηκαν υπό το πρίσμα της γενικότερης αρμοδιότητας του Συνηγόρου για την προστασία των δικαιωμάτων, καθώς και της ειδικότερης ως φορέα προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης (άρθρο 19, παράγρ. 1 του Ν. 3304/2005).

Αναλυτικότερα, κατά το 2012, σύμφωνα με τα ανωτέρω κριτήρια, ο Συνήγορος διερεύνησε 112 υποθέσεις στις οποίες εφέ-

ρετο να συντρέχει διακριτική μεταχείριση σε βάρος κάποιου ή κάποιων προσώπων. Από αυτές οι εκκρεμείς υποθέσεις προηγούμενων ετών είναι 60. Από το σύνολο των υποθέσεων αυτών αρχειοθετήθηκαν 6, επειδή κρίθηκαν από την ανεξάρτητη αρχή εκτός αρμοδιότητας, αβάσιμες ή επειδή διακόπηκε η διερεύνησή τους λόγω μη προσκόμισης στοιχείων από τους ενδιαφερομένους.

Η έκβαση των 26 υποθέσεων των οποίων η διερεύνηση ολοκληρώθηκε το 2012 ήταν θετική για τον πολίτη σε 19 περιπτώσεις, ενώ σε 5 περιπτώσεις διαπιστώθηκε άρνηση συμμόρφωσης από την πλευρά της διοίκησης και σε 2 από αυτές ότι τελικώς η διοίκηση ήταν σύννομη.

Οι υπόλοιπες 80 εξακολουθούν να διερευνώνται. Επί μακρόν εκκρεμείς παραμένουν 32 περιπτώσεις που αφορούν κυρίως τη στεγαστική αποκατάσταση των Ρομά. Η εκκρεμότητα αυτή οφείλεται στον δομικό-συστημικό χαρακτήρα που εμφανίζουν οι διακρίσεις στο εν λόγω πεδίο και στην επιλογή του Συνηγόρου να διατηρεί ενεργό την παρέμβασή του στις υποθέσεις αυτές σε όλα τα στάδια εξέλιξης, μέχρι την οριστική αντιμετώπιση του προβλήματος.


## ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΛΟΓΩ ΗΛΙΚΙΑΣ

Αν και οι διακρίσεις λόγω ηλικίας στον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας είναι εξαιρετικά δύσκολο να θεωρηθούν δικαιολογημένες βάσει των προϋποθέσεων που τίθενται με τις διατάξεις του Ν. 3304/2005, εντούτοις συναντώνται με μεγάλη συχνότητα, και πολλές φορές καταχρηστικά, σε διαδικασίες πρόσληψης προσωπικού. Το γεγονός ότι ο Συνήγορος δεν έχει δεχθεί μεγάλο αριθμό σχετικών αναφορών τα τελευταία έτη ενδέχεται να οφείλεται στην αναστολή των προσλή-

ψεων και των διορισμών στο Δημόσιο και τον ευρύτερο δημόσιο τομέα, καθώς και στον συνακόλουθο περιορισμό έκδοσης νέων προκηρύξεων.

Στις υποθέσεις που έχει εξετάσει ο Συνήγορος, έχει διαπιστώσει ότι στις διακρίσεις αυτής της κατηγορίας η ηλικία τείνει να συνδέεται με ειδικότερα χαρακτηριστικά, όπως η υγεία, η φυσική κατάσταση και αντοχή, η διαθεσιμότητα ή η προσαρμοστικότητα, και να προσδιορίζει με απόλυτο τρόπο την ικανότητα ή μη των υποψηφίων να ανταποκριθούν στα καθήκοντα συγκεκριμένων θέσεων. Ο αποκλεισμός από τη δυνατότητα συμμετοχής, σε σχετικές διαδικασίες επιλογής προσωπικού, ατόμων που ανήκουν σε μεγαλύτερες ηλικιακές ομάδες φαίνεται να βασίζεται στη γενικευμένη εικασία ότι τα άτομα αυτά δεν είναι δυνατόν να κατέχουν τα απαιτούμενα χαρακτηριστικά.

Ωστόσο, σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας, για να θεωρηθεί δικαιολογημένη η διακριτική μεταχείριση λόγω ηλικίας, πρέπει να προκύπτει ότι δεν υπάρχει εναλλακτικό, λιγότερο αυστηρό μέσο πέραν του κριτηρίου της ηλικίας για την επίτευξη του σχετικού επιδιωκόμενου θεμιτού στόχου, ενώ παράλληλα πρέπει να αποδεικνύεται σαφώς ότι το μέσον που χρησιμοποιείται εκπληρώνει πραγματικά τον επιδιωκόμενο σκοπό.<sup>1</sup> Η αρχή της αναλογικότητας δεν πληρούται όταν δεν έχει επιχειρηθεί η προηγούμενη χρήση άλλων μεθόδων για να διαπιστωθεί το κατά πόσον συντρέχουν τα θεωρούμενα ως καθοριστικές και επαγγελματικές προϋποθέσεις χαρακτηριστικά στο πρόσωπο ατόμων που ανήκουν σε διαφορετικές ηλικιακές ομάδες.

 Προκειμένου να αποτελεί το πρό-  
σόν της ηλικίας ουσιαστική και καθορι-  
στική επαγγελματική προϋπόθεση για

την προς πλήρωση θέση, πρέπει να είναι αποδεδειγμένα απολύτως αναγκαίο για τη σωστή εκτέλεση της εργασίας.

Προς την κατεύθυνση της τήρησης των ανωτέρω προϋποθέσεων, υπό τις οποίες γίνεται αποδεκτή ως δικαιολογημένη τυχόν διακριτική μεταχείριση λόγω ηλικίας, το Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας (ΥΠΕΚΑΠ) εξέδωσε εντός του 2012 σχετική εγκύκλιο, την οποία ο Συνήγορος, με δημόσια ανακοίνωσή του, σχολίασε ως θετικό βήμα.\*

#### Όροι συμμετοχής στους διαγωνισμούς δικαστικών επιμελητών

Κατά τη διερεύνηση αναφοράς με αντικείμενο τον καθορισμό βάσει νόμου (Ν. 2318/1995, άρθρο 3) ανώτατου ορίου ηλικίας (35ο έτος) για την κατοχύρωση δικαιώματος συμμετοχής στους διαγωνισμούς των δικαστικών επιμελητών, ο Συνήγορος ζήτησε από το Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΥΔΔΑΔ) να εξετάσει το ενδεχόμενο τροποποίησης της επίμαχης διάταξης, καθώς δεν ήταν εύλογη ούτε αναγκαία, αλλά και δεν συνιστούσε ουσιαστική και καθοριστική προϋπόθεση, λαμβανομένης υπόψη της φύσης της συγκεκριμένης επαγγελματικής δραστηριότητας. Το υπουργείο τροποποίησε την προαναφερθείσα διάταξη<sup>2</sup> αυξάνοντας το όριο ηλικίας από τα 35 στα 40 έτη. Μάλιστα, εκδόθηκε στη συνέχεια η υπ' αριθμ. 1621/2012 απόφαση της Ολομέλειας του ΣτΕ, βάσει της οποίας το όριο των 35 ετών για την πρόσβαση στο συγκεκριμένο επάγγελμα κρίθηκε δυσανάλογο σε σχέση με τον επιδιωκόμενο νομοθετικό σκοπό, καθώς η συμπλήρωση του 35ου έτους ενός υποψηφίου δεν απομειώνει τη βιολογική του ικανότητα σε βαθμό που να δικαιολογεί τη θέσπιση κωλύματος

συμμετοχής στον διαγωνισμό (υπόθεση 149248/2012).

#### Θέσπιση ανώτατου ορίου ηλικίας σε προκήρυξη της ΔΕΗ

Περαιτέρω, κατά τη διερεύνηση αναφοράς με αντικείμενο τη θέσπιση ανώτατου ορίου ηλικίας 45 ετών σε προκήρυξη της ΔΕΗ για την πλήρωση θέσεων ειδικότητας ΔΕ Ηλεκτροτεχνικών Δικτύων με σύμβαση εργασίας ορισμένου χρόνου, ο Συνήγορος επισήμανε ότι η αξιολόγηση των απαιτούμενων χαρακτηριστικών για την άσκηση της συγκεκριμένης επαγγελματικής δραστηριότητας θα ήταν δυνατόν να εκτιμηθεί για κάθε υποψήφιο ξεχωριστά, ανεξαρτήτως της ηλικιακής ομάδας στην οποία αυτός ανήκει. Για παράδειγμα, η φυσική κατάσταση και η κατάσταση της υγείας εκάστου υποψηφίου μπορεί να διαγνωσθεί μέσω συγκεκριμένων ιατρικών εξετάσεων ή μέσω επιτόπου αξιολόγησης των επιδόσεων του στο αντικείμενο της εργασίας. Σε διαφορετική περίπτωση, όταν δηλαδή γίνεται αυθαίρετα αποδεκτό ότι η υγεία και η καλή φυσική κατάσταση συναντώνται μόνον έως την ηλικία των 45 ετών, τα ατομικά χαρακτηριστικά και οι δεξιότητες όσων ανήκουν σε ηλικιακές ομάδες άνω των 45 ετών (για παράδειγμα, η πλούσια εμπειρία στο αντικείμενο μεγαλύτερων ηλικιακών υποψηφίων της συγκεκριμένης ειδικότητας, που ασκούσαν επί συναπτά έτη τη συγκεκριμένη δραστηριότητα) τείνουν να αγνοούνται και τα πρόσωπα αυτά υπόκεινται σε αδικαιολόγητη διακριτική μεταχείριση.

Στις ανωτέρω επισημάνσεις η ΔΕΗ αντέταξε συγκεκριμένα επιχειρήματα, τα οποία, κατά την άποψη της επιχείρησης, επιβάλλουν τον καθορισμό ανώτατου ορίου ηλικίας των τεχνικών, κυρίως, ειδικοτήτων του προσωπικού. Ο Συνήγορος αναγνώρισε ότι, ειδικά στην περίπτωση που

1. Βλ. ενδεικτικά την από 22-11-2005 προδικαστική απόφαση του ΔΕΚ για την υπόθεση C-144/04.  
2. Άρθρο 326, παράγρ. 9 του Ν. 4072/2012.

ζητείται προσωπικό για να καλυφθούν παροδικές ανάγκες της υπηρεσίας, τυχόν υποβολή των υποψηφίων σε περαιτέρω ιατρικές εξετάσεις ή η επιτόπου αξιολόγηση των επιδόσεών τους θα ήταν εξαιρετικά χρονοβόρα, γεγονός που θα έβλαπτε την απρόσκοπτη εκτέλεση του έργου και των δραστηριοτήτων της επιχείρησης (υπόθεση 144060/2011).

## Όρια ηλικίας στο Πυροσβεστικό Σώμα

Με αφορμή τη διερεύνηση αναφορών που έθεταν άλλο ζήτημα ο Συνήγορος διαπίστωσε, παρεμπιπτόντως, ότι με τις διατάξεις του άρθρου 33 του Ν. 4029/2011 επήλθε τροποποίηση στον κανονισμό κατάταξης δόκιμων πυροσβεστών στο Πυροσβεστικό Σώμα, και το γενικό ανώτατο όριο ηλικίας για συμμετοχή στη διαδικασία επιλογής ορίστηκε στο 29ο έτος από το 30ό. Λαμβάνοντας υπόψη σχετική απόφαση του ΔΕΚ,<sup>3</sup> η ανεξάρτητη αρχή επισήμανε ότι το νέο ανώτατο ηλικιακό όριο έρχεται ειδικής αιτιολογίας. Το Αρχηγείο Πυροσβεστικού Σώματος δεσμεύτηκε να το επανεξετάσει σε περίπτωση μελλοντικής τροποποίησης του Κανονισμού (υποθέσεις 148536, 148689 και 148787/2012).

## Πρόσβαση στις ένοπλες δυνάμεις και στα σώματα ασφαλείας

Στις περιπτώσεις πρόσβασης στις ένοπλες δυνάμεις και στα σώματα ασφαλείας η θέσπιση ανώτατου ορίου ηλικίας έχει κατ' αρχήν θεωρηθεί δικαιολογημένη, βάσει του Ν. 3304/2005, καθώς η επιχειρησιακή ετοιμότητα των αστυνομικών και των σωφρονιστικών υπηρεσιών ή των υπηρεσιών έκτακτων αναγκών αποτελεί θεμιτό στόχο. Ωστόσο ο Συνήγορος

θεωρεί ότι ο γενικός αποκλεισμός του συνόλου των υπαλλήλων των σωμάτων ασφαλείας και των ενόπλων δυνάμεων, ανεξαρτήτως ειδικότητας ή επαγγελματικής δραστηριότητας, υπερβαίνει τα όρια που επιτρέπονται από το άρθρο 3, παράγρ. 4 της Οδηγίας 2000/78/ΕΚ, η οποία κάνει ρητή αναφορά στην απαιτούμενη επαγγελματική επάρκεια για την άσκηση των καθηκόντων τα οποία ορισμένες δημόσιες υπηρεσίες ενδέχεται να αναλάβουν. Η αξιολόγηση της επάρκειας των υπαλλήλων μπορεί να γίνει μόνο κατά περίπτωση και όχι με τον αποκλεισμό μιας μεγάλης κατηγορίας προσωπικού από το πεδίο εφαρμογής των διατάξεων περί απαγόρευσης των διακρίσεων. Κατά τη διερεύνηση αναφορών με αντικείμενο τη θέσπιση ανώτατου ορίου ηλικίας 32 ετών σε προκήρυξη του Αρχηγείου ΕΛΑΣ για την πλήρωση θέσεων ειδικότητας βιολόγου στον Τομέα Εγκληματολογικών Εργαστηρίων, ο Συνήγορος επισήμανε ότι ειδικά για την ειδικότητα των βιολόγων δεν προκύπτει άμεσα σύνδεση της ηλικίας με τις ανάγκες του συγκεκριμένου έργου, συνεπώς δεν φαίνεται να υπάρχει λόγος που να δικαιολογεί τον γενικό αποκλεισμό του συνόλου του προσωπικού μιας τέτοιας υπηρεσίας από την προστασία που παρέχει η Οδηγία. Η ανεξάρτητη αρχή ζήτησε από την ΕΛΑΣ ειδική αιτιολόγηση όσον αφορά τη θέσπιση του ανωτέρω ηλικιακού κριτηρίου και τη σχέση του με τη φύση των καθηκόντων της συγκεκριμένης επαγγελματικής δραστηριότητας που καλούνται να ασκήσουν οι υποψήφιοι, χωρίς ωστόσο να έχει λάβει επαρκή απάντηση (υποθέσεις 147163 και 147194/2011).

## Καθορισμός κατώτατου ορίου ηλικίας για πρόσληψη

Η θέσπιση ορίου ηλικίας στην πρόσβαση

στην απασχόληση δεν καταλήγει να αποκλείει μόνον άτομα που ανήκουν σε μεγαλύτερες ηλικιακά ομάδες, με επίκληση των μειωμένων φυσικών τους ικανοτήτων, αλλά και νεότερα άτομα, με επίκληση της έλλειψης εκ μέρους τους κοινωνικών δεξιοτήτων. Ο Συνήγορος είχε επισημάνει και παλαιότερα ότι ο καθορισμός κατώτατου ορίου ηλικίας για την πρόσληψη Μεσολαβητών και Διαιτητών από τον ΟΜΕΔ (Ετήσια έκθεση 2011, σ. 110) έρχεται ειδικής αιτιολογίας. Το ΥΠΕΚΑΠ υποστήριξε ότι, προκειμένου οι Μεσολαβητές και οι Διαιτητές να είναι σε θέση να ασκούν σωστά τα καθήκοντά τους προς όφελος του δημοσίου συμφέροντος, πρέπει, πλέον των ειδικών επιστημονικών γνώσεών τους, να διαθέτουν κοινωνική ωριμότητα και εμπειρία, που θα τους επιτρέψει να εκτιμούν με αμεσότητα και ορθότητα τις κοινωνικοοικονομικές επιπτώσεις των ενεργειών τους, χαρακτηριστικά που, κατά την άποψη του υπουργείου, απαντώνται μόνο σε άτομα μεγαλύτερων ηλικιών.

## ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΛΟΓΩ ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ

### ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΠΟΥ ΕΞΕΤΑΣΤΗΚΑΝ ΥΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΟΥ Ν. 3304/2005


Μικρός συνεχίζει να είναι ο αριθμός των αναφορών προς τον Συνήγορο που περιέχουν καταγγελίες για διακριτική μεταχείριση λόγω αναπηρίας στην εργασία και την απασχόληση. Το γεγονός αυτό μάλλον θα πρέπει να αποδοθεί περισσότερο στην ελλιπή ενημέρωση των δυνάμεων ενδιαφερομένων παρά στη συμμόρφωση των δημοσίων υπηρεσιών και επιχειρήσεων που υπόκεινται στην ελεγκτική αρμοδιότητα του Συνηγόρου. Η θέση αυτή ενισχύεται από τη διαπίστωση ότι σε δημόσιες υπη-

3. Το ΔΕΚ, με απόφασή του από 12-1-2010 (υπόθεση C-229/08), έκρινε ως θεμιτή τη θέσπιση ανώτατου ορίου ηλικίας 30 ετών, βάσει εθνικής νομοθεσίας (Γερμανία) για την πρόσληψη δημοσίων υπαλλήλων στο Πυροσβεστικό Σώμα, σε θέσεις μέσης βαθμίδας τεχνικών υπηρεσιών. Το δικαστήριο, λαμβάνοντας υπόψη του επιστημονικά στοιχεία, από τα οποία προκύπτει ότι η καλή φυσική κατάσταση μειώνεται με την πάροδο της ηλικίας, θεώρησε ότι οι υπηρέτουντες σε θέσεις τεχνικών υπηρεσιών του Πυροσβεστικού Σώματος πρέπει να διαθέτουν ιδιαίτερα υψηλών προδιαγραφών σωματικές ικανότητες για την άσκηση της επαγγελματικής τους δραστηριότητας, οι οποίες όμως απαντώνται κυρίως σε άτομα νεαρότερης ηλικίας.



ρεσίες που απασχολούν μεγάλο αριθμό προσωπικού εξακολουθεί να παρατηρείται σοβαρή έλλειψη εξοικείωσης με τις διατάξεις περί απαγόρευσης διακρίσεων λόγω αναπηρίας κατά τη διενέργεια προσλήψεων ή κατά την κρίση τους περί παραμονής στη θέση εργασίας προσώπων με προβλήματα υγείας.

Η παραπάνω διαπίστωση ισχύει κατεξοχήν για τα σώματα ασφαλείας και τις ένοπλες δυνάμεις, όπου οποιαδήποτε σωματική ασθένεια ή βλάβη αποτελεί κώλυμα για την πρόσληψη ή τη διατήρηση της θέσης εργασίας κατά τρόπο γενικό και απόλυτο.



Κατά την άποψη του Συνηγόρου, το προσωπικό στις ένοπλες δυνάμεις και στα σώματα ασφαλείας δεν θα πρέπει να εξαιρείται γενικώς από την απαγόρευση των διακρίσεων λόγω αναπηρίας και ηλικίας (βλ. σ. 105).

Επιβάλλεται η αξιολόγηση να γίνεται μόνο κατά περίπτωση και σε συνάρτηση με τη φύση και τα καθήκοντα της συγκεκριμένης θέσης που καλούνται να ασκήσουν οι ενδιαφερόμενοι· υπ' αυτό δε το πρίσμα θα πρέπει να εφαρμόζονται και οι διατάξεις που καθορίζουν τα προσόντα πρόσληψης ή διατήρησης της θέσης εργασίας. Πέραν αυτού, τα δεδομένα υγείας αποτελούν ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα, ως εκ τούτου η συλλογή και η επεξεργασία τους από τον εργοδότη επιτρέπεται αποκλειστικά για σκοπούς που συνδέονται άμεσα με τη σχέση απασχόλησης και εφόσον είναι αναγκαία για την εκπλήρωση των εκατέρωθεν υποχρεώσεων που θεμελιώνονται σε αυτή τη σχέση.<sup>4</sup>

#### Αποκλεισμός υποψηφίων από θέσεις ειδικών καθηκόντων στην ΕΛΑΣ

Ο Συνήγορος εξέτασε αναφορές προσώπων που συμμετείχαν σε προκήρυξη της

ΕΛΑΣ για κάλυψη θέσεων ειδικών καθηκόντων ειδικότητας στατιστικής και ασφαλιστικής επιστήμης, κατηγορίας οικονομικών, οι οποίοι διαμαρτυρήθηκαν επειδή, με βάση τους όρους της προκήρυξης, αποκλείονται όσοι υποψήφιοι παρουσιάζουν προβλήματα υγείας. Ο Συνήγορος πληροφορήθηκε ότι στα καθήκοντα στην εκτέλεση των οποίων καλούνται ή ενδέχεται να κληθούν οι εργαζόμενοι της ως άνω ειδικότητας περιλαμβάνεται ο χειρισμός όπλων, την αποτελεσματική άσκηση του οποίου εμποδίζει η πάθηση που παρουσιάζει μία εκ των αναφερομένων. Πάντως, για μεγαλύτερη ασφάλεια δικαίου στο μέλλον, ο Συνήγορος πρότεινε στο Αρχηγείο ΕΛΑΣ να προχωρήσει στον προσδιορισμό των χαρακτηριστικών της φυσικής κατάστασης των υποψηφίων η έλλειψη των οποίων δεν επιτρέπει την ικανοποιητική ανταπόκριση στο σύνολο των εν λόγω καθηκόντων (υποθέσεις 147503/2011, 149368/2012).

#### Λήψη μέτρων εύλογων προσαρμογών

Βασική διαπίστωση που επιβεβαιώθηκε μέσα στο 2012 είναι ότι το συνηθέστερο αίτημα που διατυπώνεται στις αναφορές για διάκριση λόγω αναπηρίας είναι αυτό της ανάθεσης διαφορετικών καθηκόντων σε εργαζόμενο με αναπηρία ως εκπλήρωση της υποχρέωσης του εργοδότη για λήψη μέτρων εύλογων προσαρμογών (άρθρο 10 του Ν. 3304/2005). Τα περιθώρια ικανοποίησης του εν λόγω αιτήματος δεν μπορούν, φυσικά, να είναι τα ίδια σε κάθε περίπτωση, καθώς εξαρτώνται από παραμέτρους όπως το μέγεθος της υπηρεσίας και ο αριθμός των οργανικών μονάδων, ο αριθμός του προσωπικού σε αντίστοιχες ειδικότητες και με αντίστοιχα προσόντα, η εξέταση εναλλακτικών λύσεων κ.ο.κ.<sup>5</sup> Η εξέταση επομένως των παραμέτρων αυτών είναι η πρώτη ενέρ-

γεια του Συνηγόρου και εν πολλοίς καθορίζει το αποτέλεσμα της μεσολάβησής του. Έτσι, σε αναφορά που δέχθηκε από νοσηλεύτρια με αναπηρία, που εργάζεται σε επαρχιακό δημόσιο νοσοκομείο, με αίτημα να της ανατεθούν αποκλειστικά διοικητικά καθήκοντα, ο Συνήγορος ζήτησε από τη διοίκηση του νοσοκομείου να τον ενημερώσει για τον αριθμό των θέσεων νοσηλευτών που προβλέπονται στον οργανισμό του και τον βαθμό στον οποίο αυτές είναι καλυμμένες. Επίσης, ζήτησε να πληροφορηθεί εάν υπάρχουν σε αυτό νοσηλεύτριες/ριες με αντίστοιχα ή λιγότερα τυπικά προσόντα από την αναφερόμενη και οι οποίοι/ες είναι τοποθετημένοι/ες σε θέσεις όπου ασκούν αμιγώς διοικητικά καθήκοντα. Η διοίκηση του νοσοκομείου ενημέρωσε τον Συνήγορο σχετικά με τα ανωτέρω, από τα οποία προκύπτουν τα πράγματι στενά περιθώρια επιλογών που αντιμετωπίζει. Πάντως, το εν λόγω αίτημα ικανοποιήθηκε (υπόθεση 155826/2012).

Ο Συνήγορος εξέτασε, επίσης, αναφορά με αντικείμενο την επίκληση προβλήματος υγείας προσληπτέου στη ΔΕΗ, σε θέση κατηγορίας ΠΕ διπλωματούχων μηχανικών, ως κωλύματος διορισμού, βάσει του Κανονισμού της Επιχείρησης. Ο Συνήγορος έκρινε ότι ο Κανονισμός χρήζει άμεσης τροποποίησης ως προς το μέρος που απαριθμεί συγκεκριμένες παθήσεις ως κωλύματα διορισμού, καθώς αντιβαίνει ευθέως στις διατάξεις του Ν. 3304/2005. Τόνισε μάλιστα ότι, στην περίπτωση άσκησης καθηκόντων μιας συγκεκριμένης θέσης, κρίσιμο είναι να διαπιστώνεται όχι η υγεία αυτή καθ' εαυτήν, αλλά η «φυσική» καταλληλότητα ενός υποψηφίου, δηλαδή η δυνατότητά του να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της θέσης, ανεξαρτήτως της ύπαρξης μιας πάθησης. Συνεπώς σε αντίστοιχες περιπτώσεις πρέπει να αναζητείται, κατ' αρχήν, η επίδραση της πάθησης εκάστου υπο-

4. Βλ. σχετικά το υπ' αριθμ. 1830/20-9-2001 έγγραφο της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα.  
5. Βλ. παραγρ. 20 και 21 του Προοιμίου της Οδηγίας 2000/78/ΕΚ.

ψηφίου στην ανταπόκριση στα καθήκοντα της συγκεκριμένης θέσης. Άλλωστε αποτελεί υποχρέωση του εργοδότη να προβαίνει στη λήψη όλων των ενδεδειγμένων κατά περίπτωση μέτρων προκειμένου τα άτομα με αναπηρία να έχουν όχι μόνο τη δυνατότητα πρόσβασης σε θέση εργασίας, αλλά και τη δυνατότητα επαγγελματικής εξέλιξης και συμμετοχής στην επαγγελματική κατάρτιση. Τέλος, ο Συνήγορος επισήμανε ότι ο δημοσιοϋπαλληλικός κώδικας (Ν. 3528/2007, άρθρο 7) προβλέπει ρητώς τη δυνατότητα να διορίζονται ως υπάλληλοι όσα άτομα έχουν την υγεία που τους επιτρέπει να εκτελούν τα καθήκοντα της αντίστοιχης θέσης, ακόμη κι αν απαιτείται να διευκολύνονται με κατάλληλη τεχνική υποστήριξη (υπόθεση 141612/2011).

Κρίσιμος παράγοντας για τον καθορισμό των απαιτούμενων μέτρων εύλογων προσαρμογών στην εκάστοτε εξεταζόμενη περίπτωση είναι ο βαθμός και η φύση της αναπηρίας του εργαζομένου. Ο Συνήγορος κλήθηκε να εξετάσει αναφορά εργαζομένης σε δημόσια επιχείρηση που αφορούσε παραβίαση της υποχρέωσης του εργοδότη για λήψη μέτρων εύλογων προσαρμογών η οποία συνίστατο στο ότι της ανατέθηκαν καθήκοντα τα οποία συνεπάγονται την υπέρμετρη καταπόνηση αυτής λόγω της αναπηρίας της. Η εργαζόμενη παραπέμφθηκε από τον εργοδότη για εξέταση από αρμόδια υγειονομική επιτροπή η οποία, όπως καταγγέλλει η αναφερόμενη, δεν έλαβε υπόψη της όλα τα ιατρικά στοιχεία που της είχαν τεθεί υπόψη, με αποτέλεσμα να υποτιμηθεί η βαρύτητα της αναπηρίας της. Ακολούθως η αναφερόμενη υπέβαλε ένσταση, στο πλαίσιο της οποίας ο Συνήγορος επιφυλάσσεται να παρέμβει αφού μελετήσει τα στοιχεία του φακέλου (υπόθεση 150679/2012).

Ο μη αποκλειστικός χαρακτήρας των μέτρων εύλογων προσαρμογών επιτρέπει στον Συνήγορο να θεωρεί ως τέτοια τις διευκολύνσεις που προβλέπονται νομοθετικά υπέρ των εργαζομένων με αναπηρία στο Δημόσιο και, ως φορέας προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης, να εξετάζει αναφορές για μη τήρησή τους. Σε αυτή τη συνάφεια, ο Συνήγορος διαμεσολάβησε προς το Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων, Πολιτισμού και Αθλητισμού (ΥΠΑΙΘΠΑ) και κατέστη δυνατό να αναγνωριστεί σε αναπληρώτρια εκπαιδευτικό δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης το δικαίωμα για 6 επιπλέον μέρες άδειας κάθε ημερολογιακό έτος, που προβλέπεται στο άρθρο 50 του δημοσιοϋπαλληλικού κώδικα για τους υπαλλήλους με ποσοστό αναπηρίας 50% και άνω (υπόθεση 146376/2011).

#### ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΠΟΥ ΕΞΕΤΑΣΤΗΚΑΝ ΥΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΗΣ ΓΕΝΙΚΟΤΕΡΗΣ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ

##### Υποβολή οροθετικού σε αιμοκάθαρση

ΜΚΟ κατήγγειλε στον Συνήγορο την άρνηση γενικού νομαρχιακού νοσοκομείου της περιφέρειας να παρέχει υπηρεσίες αιμοκάθαρσης σε οροθετικό νεφροπαθή που βρισκόταν σε τελικό στάδιο. Ο ασθενής παρακολουθείτο στη Μονάδα Ειδικών Λοιμώξεων (ΜΕΛ) γενικού νοσοκομείου της Αθήνας και έπρεπε να ενταχθεί στο πρόγραμμα αιμοκάθαρσης του νοσοκομείου της περιφέρειας κατοικίας του, ώστε να επιστρέψει στην καθημερινότητά του. Το νοσοκομείο δικαιολόγησε την άρνησή του με το επιχείρημα ότι δεν διέθετε οροθετικό τμήμα αιμοκάθαρσης και κατάλληλο υλικοτεχνικό εξοπλισμό (π.χ. διαχωριστικό του ασθενούς από τους άλλους αιμοκαθαρόμενους) ούτε ΜΕΛ. Ο Συνήγορος επισήμανε στο εμπλε-

κόμενο νοσοκομείο ότι η άρνηση παροχής στον ενδιαφερόμενο των υπηρεσιών που είναι αναγκαίες για την υγεία του με επίκληση λόγων προστασίας των υπόλοιπων ασθενών αφενός αντιβαίνει στον σκοπό του νοσοκομείου και στις νόμιμες προδιαγραφές λειτουργίας μιας Μονάδας Τεχνητού Νεφρού, αφετέρου υποκρύπτει διάκριση λόγω αναπηρίας, στον βαθμό που είναι δυνατή η λήψη μέτρων προς εξυπηρέτηση του ασθενούς χωρίς να τίθεται σε κίνδυνο η υγεία των υπόλοιπων ασθενών. Εξάλλου, οι προδιαγραφές λειτουργίας Μονάδων Τεχνητού Νεφρού δεν επιβάλλουν την ύπαρξη οροθετικής μονάδας για την αιμοκάθαρση οροθετικών ασθενών ούτε την ύπαρξη ΜΕΛ, δεδομένου ότι ο ασθενής παρακολουθείται από την αντίστοιχη μονάδα άλλου νοσοκομείου. Με την αλλαγή της διεύθυνσης στη Μονάδα Τεχνητού Νεφρού του εμπλεκόμενου νοσοκομείου διαμορφώθηκαν οι απαιτούμενες υποδομές και ο ασθενής εντάχθηκε στο πρόγραμμα αιμοκάθαρσης\* (υπόθεση 146745/2011).

##### Εφαρμογή διατάξεων για τον περιορισμό διάδοσης λοιμωδών νοσημάτων

Ο Συνήγορος εξέτασε αναφορά ΜΚΟ που παρέχει ψυχοκοινωνική στήριξη σε άτομα που ζουν με HIV/AIDS σχετικά με την εφαρμογή της υγειονομικής διάταξης ΥΑ ΓΥ39α/2012 «Ρυθμίσεις που αφορούν τον περιορισμό της διάδοσης λοιμωδών νοσημάτων». Συγκεκριμένα, τέθηκαν ζητήματα σχετικά με την υποχρεωτική διεξαγωγή εξετάσεων, ανεξάρτητα από τη συναίνεση των προσώπων που κάνουν χρήση ενδοφλέβιων ναρκωτικών ουσιών, καθώς και των εκδιδόμενων που στερούνται του προβλεπόμενου βιβλιαρίου υγείας. Επίσης, ως προβληματικό σημειώθηκε το γεγονός ότι δεν ορίζεται ο χώρος διεξαγωγής των ελέγχων ούτε προβλέπεται η παροχή συμβουλευτικής πριν και μετά τον έλεγχο.

Ως κρίσιμο ζήτημα κατά τη διερεύνηση των παραπάνω αναδείχθηκε η ανάγκη να αποσαφηνιστούν οι όροι και οι συνθήκες διενέργειας των ιατρικών πράξεων/ παρεμβάσεων που προβλέπει η υπουργική απόφαση, κατά πόσο δηλαδή αυτές διενεργούνται με τρόπο που διασφαλίζει την προστασία των δικαιωμάτων των ελεγχόμενων και πληροί τους όρους που επιτάσσει η νομιμότητα.\* Πέρα από νομοτεχνικές παρατηρήσεις που αφορούσαν τη νομιμότητα της υγειονομικής διάταξης αυτής καθ' εαυτήν (διαδικασία έκδοσης, άμεσα εκτελεστός χαρακτήρας), ο Συνήγορος υπογράμμισε ότι η πρόβλεψη υποχρεωτικής υποβολής σε ιατρικό έλεγχο, παρακολούθηση, εμβολιασμό, φαρμακευτική αγωγή και νοσηλεία, καθώς και σε απομόνωση-καραντίνα προσώπων για τα οποία υπάρχουν εύλογες υπόνοιες ότι μπορούν να μεταδώσουν άμεσα ή έμμεσα τη νόσο προϋποθέτει την έκδοση ΚΥΑ.

Η εν λόγω ΚΥΑ, η οποία δεν έχει ακόμη εκδοθεί, θα ρυθμίζει την εφαρμογή των παραπάνω μέτρων (ορισμό των αρμόδιων οργάνων, διαδικασία επιβολής, χώροι και καταστάματα εκτέλεσής τους, τρόπος γνωστοποίησης της απόφασης περί εφαρμογής των μέτρων). Επιπλέον, αντίθετα από τα προβλεπόμενα<sup>6</sup>, η υπό εξέταση υγειονομική διάταξη δεν καθορίζει συγκεκριμένη χρονική διάρκεια για την επιβολή των υποχρεωτικών μέτρων τα οποία προβλέπει, με συνέπεια να μην πληρούνται βασικοί όροι της εξουσιοδοτικής διάταξης για την επιβολή των υποχρεωτικών μέτρων και η υπό εξέταση υγειονομική διάταξη να στερείται νομικού ερείσματος.

Περαιτέρω, είναι δεδομένο ότι δεν είναι άνευ ετέρου επιτρεπτή η επιβολή υποχρεωτικών μέτρων από την ιατρική κοινότητα ή τις δημόσιες αρχές, παρά μόνο για την προστασία της δημόσιας υγείας και των δικαιολογημένων συμφερόντων

των άλλων ή του κοινωνικού συνόλου και εφόσον συντρέχουν εξαιρετικές συνθήκες και πληρούνται οι όροι που απορρέουν από την αρχή της αναλογικότητας (σκοπός, αναγκαιότητα, προσφορότητα, αναλογία μέτρων-σκοπού). Ως εκ τούτου ο Συνήγορος εστίασε στην ανάγκη να τεκμηριωθεί αν οι ασθενείς HBV, HCV και HIV εμπίπτουν στην κατηγορία των λοιμωδών νοσημάτων που είναι επικίνδυνα για τη δημόσια υγεία της παραγρ. 1 του άρθρου 1 της υπό εξέταση υγειονομικής διάταξης, στον περιορισμό της διάδοσης των οποίων αποσκοπεί, συνεκτιμώμενου του μεγέθους του κινδύνου μετάδοσής τους λόγω του τρόπου με τον οποίο αυτή συντελείται. Υπό το πρίσμα της αρχής της αναλογικότητας, τέθηκε συγκεκριμένα το ερώτημα εάν υφίσταται αναγκαιότητα να ληφθούν τα υποχρεωτικά μέτρα, σε συνάρτηση με ηπιότερα που εφαρμόστηκαν, αλλά ενδεχομένως αποδείχτηκαν αναποτελεσματικά για την προστασία της δημόσιας υγείας. Καταλήγοντας, ζητήθηκε να επανεξεταστεί η νομιμότητα της υγειονομικής διάταξης (ειδική αιτιολόγηση, άμεσα εκτελεστός χαρακτήρας), καθώς και των υγειονομικών ελέγχων που διενεργούνται κατ' εφαρμογή του άρθρου (ορισμένη χρονική διάρκεια εφαρμογής τους, εξειδίκευση όρων επιβολής τους με ΚΥΑ), να αποσαφηνιστεί το είδος των μέτρων που προβλέπει, να πληρωθούν οι όροι για τη νόμιμη πρόβλεψη και εφαρμογή τους και να συμπληρωθεί η πρόβλεψή τους με δικλείδες που να διασφαλίζουν την προστασία των δικαιωμάτων των ελεγχόμενων.

Με έγγραφο της Υφυπουργού Υγείας απανήθηκε γενικά ότι θα ληφθεί υπόψη το περιεχόμενο του εγγράφου του Συνηγόρου και ότι για την αντιμετώπιση των ζητημάτων που προέκυψαν από την εφαρμογή της υγειονομικής διάταξης ΓΥ39α/2012 θα τροποποιηθεί και θα συμπληρωθεί το κανονιστικό πλαίσιο που διέπει τον περιο-

ρισμό της διάδοσης λοιμωδών νοσημάτων σε συνεργασία με το ΥΔΔΑΔ. Δεν δόθηκαν όμως πιο συγκεκριμένα στοιχεία ούτε τέθηκε χρονοδιάγραμμα για την ολοκλήρωση της διαδικασίας (υπόθεση 154771/2012).

### Μη παροχή μαιευτικής περίθαλψης σε επίτοκο οροθετική

Μέσω ΜΚΟ υποβλήθηκε αναφορά αλλοδαπής οροθετικής η οποία διαμαρτυρόταν για τη μη παροχή μαιευτικής περίθαλψης από πανεπιστημιακό νοσοκομείο της Αττικής. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με την αναφορά, δύο εβδομάδες πριν από την προγραμματισμένη ημερομηνία τοκετού με καισαρική τομή, η ενδιαφερόμενη προσήλθε με συστολές μήτρας στο πανεπιστημιακό νοσοκομείο, στη ΜΕΛ του οποίου παρακολουθείτο. Ο γυναικολόγος που την εξέτασε την ενημέρωσε ότι η γυναικολογική-μαιευτική κλινική δεν εφημέρευε και την παρέπεμψε σε εφημέρειον περιφερειακό γενικό νοσοκομείο-μαιευτήριο, χωρίς να ληφθεί μέριμνα να διακομισθεί με ασθενοφόρο και χωρίς να της χορηγηθεί εγκαίρως η απαιτούμενη κατά τον τοκετό προφυλακτική αντιρετροϊκή αγωγή για την προστασία του νεογνού. Συνέπεια τόσο της καθυστερημένης λήψης της προστατευτικής αγωγής όσο και της πραγματοποίησης του τοκετού με φυσιολογικό τρόπο, αντί της ενδεδειγμένης για την περίπτωση της καισαρικής τομής, ήταν ο αυξημένος κίνδυνος να προσβληθεί το νεογνό από τον ιό.

Τόσο από τα διαλαμβανόμενα στην αναφορά όσο και από το περιεχόμενο της απάντησης του νοσοκομείου ανέκυψε το ερώτημα εάν η μη παροχή ιατρικών υπηρεσιών σχετιζόταν με την οροθετικότητα της ενδιαφερομένης. Προς διερεύνηση του ερωτήματος ζητήθηκε, μεταξύ άλλων, να διευκρινιστεί ποια πρακτική ακολουθείται όταν έγκυος με

6. Άρθρο 20, παράγρ. 6 του Ν. 3172/2003.



συμπτώματα πρόωρου τοκετού προσέλθει σε ημέρα εκτός εφημερίας της μαιευτικής κλινικής και αν την επίμαχη ημέρα, παρ' ό,τι το νοσοκομείο δεν εφημέρευε, υπήρχε δυνατότητα διενέργειας καισαρικής τομής. Για το ζήτημα διεξάγεται ΕΔΕ, η οποία δεν έχει ακόμη ολοκληρωθεί (υπόθεση 144577/2011).

Αξιζει να σημειωθεί ότι έχει υποβληθεί άλλη μία αναφορά στον Συνήγορο σχετικά με τη δυνατότητα δημιουργίας ΜΕΛ κύησης σε μαιευτήριο της Αττικής. Η ανταπόκριση του Υπουργείου Υγείας ήταν θετική και έχει συνταχθεί σχέδιο ΚΥΑ που προβλέπει τη λειτουργία της μονάδας αυτής στο Μαιευτήριο «Ελ. Βενιζέλου». Ωστόσο εκκρεμεί ακόμη η συνυπογραφή της εν λόγω ΚΥΑ (υπόθεση 143304/2011).

## Οροθετικοί κρατούμενοι

Βασική αιχμή της αναφοράς 28 οροθετικών κρατουμένων αποτελούσαν αρρυθμίες στη χορήγηση της αντιρετροϊκής αγωγής τους. Συγκεκριμένα αναφέρεται ότι διακόπτονται οι θεραπείες για μεγάλα διαστήματα λόγω έλλειψης κονδυλίων, παρόλο που η λήψη τους πρέπει να γίνεται αδιαλείπτως, με συνέπεια να ακυρώνονται τα αποτελέσματά τους.

Σε επίσκεψη κλιμακίου του Συνηγόρου στις φυλακές Κορυδαλλού διαπιστώθηκε ότι το σύνολο των ανδρών οροθετικών κρατουμένων, ανεξαρτήτως καταγωγής, ηλικίας, γενικής υγείας, ποινής και δικαστικής κατάστασης, συγκεντρώνεται στο Νοσοκομείο Κρατουμένων Κορυδαλλού (ΝΚΚ), όπου και παραμένει για όλο το διάστημα της κράτησής του, ώστε να τυγχάνει συστηματικής ιατρικής παρακολούθησης και να αποφεύγεται η μετάδοση του ιού. Η συγκέντρωση ωστόσο των οροθετικών σε μία πτέρυγα σε συνδυασμό με τον ολοένα αυξανόμενο αριθμό τους δημιουργεί συν-

θήκες γκετοποίησης, ενισχύει τον στιγματισμό τους, ενώ επιπλέον παρουσιάζονται και αρρυθμίες στη χορήγηση της αντιρετροϊκής αγωγής που λαμβάνουν.

Ο Συνήγορος διατύπωσε προς το ΥΔΑΔ τη γενικά αποδεκτή θέση ότι η απομόνωση ενός κρατουμένου λόγω λοιμώδους νοσήματος επιτρέπεται μόνο αν αντίστοιχο μέτρο θα λαμβανόταν για τον ίδιο λόγο και εκτός φυλακής. Ειδικότερα, κανένα είδος απομόνωσης δεν επιτρέπεται, κατ' αρχήν, μόνο λόγω μόλυνσης από τον ιό HIV<sup>7</sup>. Αντίθετα, αυτοί που πάσχουν από AIDS θα πρέπει να περιθάλπονται χωρίς κατ' ανάγκη να οδηγούνται σε πλήρη απομόνωση, παρά μόνο για την προστασία τους από μεταδοτικές ασθένειες λόγω εξασθένησης του ανοσοποιητικού τους συστήματος. Οι οροθετικοί δεν έχουν θέση στο νοσοκομείο, δεν νοσηλεύονται και δεν νοσούν κατ' ανάγκη. Παραμένοντας όμως στο ΝΚΚ στερούνται ορισμένων δικαιωμάτων που θα απολάμβαναν ως «κοινοί» κρατούμενοι, όπως μεταγωγή, άθληση, επαγγελματική κατάρτιση, εκπαίδευση ή σχολείο οι ανήλικοι, ψυχαγωγία, εργασία.

Στο πεδίο των δικαιωμάτων των ασθενών διαπιστώθηκαν παρεκκλίσεις από την αρχή προστασίας του ιατρικού απορρήτου, το οποίο κατοχυρώνεται για όλους τους ασθενείς στο άρθρο 13 του Ν. 3418/2005 και το οποίο οφείλει να διαφυλάσσεται εξίσου και για τους κρατούμενους.<sup>8</sup> Πέρα από τη δεοντολογική υποχρέωση, η σχετική πληροφόρηση παρέχεται με φειδώ σε απολύτως δικαιούμενα πρόσωπα και για την ίδια την προστασία του μη ιατρικού προσωπικού, διότι ενδεχομένως να δημιουργήσει μια εσφαλμένη αίσθηση ασφάλειας και να οδηγήσει στη χαλάρωση των προφυλάξεων που θα πρέπει να λαμβάνονται ούτως ή άλλως, ανεξαρτήτως του αν είναι φορείς ή όχι. Βέβαια, ήδη η τοποθέτηση των κρατουμένων σε

συγκεκριμένη πτέρυγα υποδηλώνει την κατάσταση της υγείας τους και καθιστά την οροθετικότητα γνωστή ακόμη και στο μη ιατρικό προσωπικό.

Επίσης, οι ιατρικοί φάκελοι οροθετικών που εξετάστηκαν δειγματοληπτικά από το κλιμάκιο του Συνηγόρου διαπιστώθηκε ότι είχαν καταχωρίσεις οι οποίες απείχαν σημαντικά από τον βαθμό τάξης, πληρότητας και ακρίβειας που επιτάσσει ο Κώδικας Ιατρικής Δεοντολογίας<sup>9</sup> και δεν επιτρέπουν την πλήρη παρακολούθηση του ιατρικού ιστορικού των νοσηλευομένων. Τούτο έχει ως αποτέλεσμα ο ασθενής να μην μπορεί να ασκήσει πλήρως και αποτελεσματικά το δικαίωμα πρόσβασης στον ιατρικό του φάκελο. Οι διαπιστώσεις και τα συμπεράσματα από την επίσκεψη περιλαμβάνονται σε έκθεση που έχει αποσταλεί στο ΥΔΑΔ (υποθέσεις 145727 και 146252/2011).

## ΑΝΙΣΗ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ ΠΑΙΔΙΩΝ ΛΟΓΩ ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ

Η άνιση μεταχείριση παιδιών λόγω αναπηρίας δικαιολογεί πρόσθετο προβληματισμό, με δεδομένο ότι οι σχετικές παραβιάσεις αφορούν ακριβώς ανήλικους οι οποίοι είναι ήδη πιο ευάλωτοι λόγω της ηλικίας τους. Οι σχετικές διακρίσεις οφείλονται συνήθως σε ελλείψεις ανθρώπινου δυναμικού, προγραμμάτων και υποδομών, καθώς και σε ελλιπή ή πλημμελή ενημέρωση και συντονισμό των εμπλεκόμενων φορέων και προσώπων. Είναι αυτονόητο ότι τα προβλήματα επιδεινώνονται επειδή οι, ούτως ή άλλως, ανεπαρκείς πόροι μειώνονται ακόμη περισσότερο λόγω της οικονομικής κρίσης.

## Αποκλεισμός από την εκπαίδευση

Το σχολικό έτος 2012-2013 επαναλήφθηκαν οι χρόνιες καθυστερήσεις στην

7. ΕΔΔΑ: *Enhorn κατά Σουηδίας*, § 55.

8. Σύσταση R (93) 6, Ι.Σ.13.

9. Άρθρο 14, παράγρ. 2 του Ν. 3418/2005.



έναρξη του διδακτικού έτους των Σχολικών Μονάδων Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης (ΣΜΕΑΕ). Ο Συνήγορος εξέτασε αναφορά που υπέβαλαν γονείς μαθητών ειδικού σχολείου επαγγελματικής εκπαίδευσης των οποίων τα παιδιά μέχρι τα τέλη Οκτωβρίου 2012 παρέμεναν αποκλεισμένα από την υποχρεωτική εκπαίδευση, ενώ μέχρι τα μέσα Δεκεμβρίου παρακολουθούσαν με συντετμημένο σχολικό ωράριο (υπόθεση 157050/2012). Ο Συνήγορος απέστειλε έγγραφο προς όλους τους συναρμόδιους φορείς επισημαίνοντας ότι το σχολείο δεν λειτουργούσε. Ως βασικοί λόγοι εντοπίστηκαν εκ νέου τα χρόνια προβλήματα της ειδικής αγωγής: μη σύσταση και μη πλήρωση οργανικών θέσεων με μόνιμο και επαρκές προσωπικό (με αποτέλεσμα να υπάρχουν σταθερές ελλείψεις εκπαιδευτικού, ειδικού εκπαιδευτικού και, ιδίως, ειδικού βοηθητικού προσωπικού), ανεπάρκεια πιστώσεων και κατανομή αυτών τμηματικά αντί εξολοκλήρου στην αρχή του σχολικού έτους, παρατεινόμενη εκκρεμότητα ως προς τη μεταφορά των μαθητών με αναπηρία λόγω έλλειψης πόρων και πλημμελούς συντονισμού των φορέων. Επιστημάνθηκε ωστόσο επιπρόσθετα ότι, παρά τις δεσμεύσεις των φορέων, οι προτάσεις του Συνηγόρου (*Ετήσια έκθεση 2010*, σ. 129-130) δεν είχαν ληφθεί επαρκώς υπόψη, και κατά το τρέχον σχολικό έτος το πρόβλημα εντάθηκε διότι η υπουργική απόφαση που ρυθμίζει την πρόσληψη αναπληρωτών κατ' έτος δεν διασφαλίζει την κατά προτεραιότητα πρόσληψη σε ΣΜΕΑΕ έναντι των υπόλοιπων σχολείων, όπως προβλεπόταν τα προηγούμενα χρόνια, ενώ εκδόθηκε με ακόμα μεγαλύτερη καθυστέρηση.

Ο Συνήγορος τόνισε ότι οι παραπάνω ελλείψεις και καθυστερήσεις παραβιάζουν την αρχή της ισότητας στην εκπαίδευση σε βάρος των παιδιών με αναπηρία, καθώς τα τελευταία στερούνται την πρό-

σβαση στο σχολείο, την επαρκή φοίτηση και κατάλληλη εκπαιδευτική υποστήριξη συχνά για όλο το έτος.

Σε απαντητικό έγγραφο προς την ανεξάρτητη αρχή, το πρόβλημα αποδόθηκε κατά κύριο λόγο στο ότι το υπουργείο δεν δρομολόγησε έγκαιρα τις διαδικασίες τοποθέτησης προσωπικού, φαινόμενο που επαναλαμβάνεται κάθε έτος. Ειδικά ως προς τη μεταφορά των μαθητών, διακρινίστηκε ότι οι μεταφορείς αρνούνται να συνάψουν συμβάσεις, ή και να εκτελέσουν αυτές που ισχύουν ακόμη, λόγω μη καταβολής των δεδουλευμένων για προηγούμενα έτη και δυσπιστίας τους όσον αφορά τα κονδύλια που πρόκειται να διατεθούν το 2012 (βλ. και σ. 66-67).

### Πρόσβαση μαθητή σε σχολικές τουαλέτες

Δημοτικό σχολείο της Αττικής, στο οποίο φοιτούσε μαθητής με σοβαρή κινητική αναπηρία, απευθύνθηκε στον Συνήγορο διότι ο αρμόδιος δήμος δεν ενέκρινε (λόγω περιορισμένων πιστώσεων) την απαιτούμενη δαπάνη ώστε να διαμορφωθεί χώρος κατάλληλος για μαθητές με αναπηρία στις τουαλέτες μαθητών του σχολείου. Κατά συνέπεια ο μαθητής υποχρεωνόταν κάθε φορά που αυτό ήταν αναγκαίο να μεταβαίνει στο σπίτι του με συνοδό και να επανέρχεται. Το γεγονός αυτό επέβαλλε την παρουσία της μητέρας του παιδιού στο σχολείο καθ' όλη τη διάρκεια του σχολικού ωραρίου και επιδρούσε σαφώς ανασταλτικά στη φοίτηση και γενικότερα στην ένταξη του παιδιού στην τάξη. Ο Συνήγορος επισήμανε ότι είναι αναγκαίο να εκδοθεί κατά προτεραιότητα η έγκριση της δαπάνης από τον δήμο. Τελικά η δαπάνη εγκρίθηκε άμεσα και η διαμόρφωση του χώρου ολοκληρώθηκε πριν από την έναρξη της νέας σχολικής χρονιάς (υπόθεση 152484/2012).

### Αποκλεισμός από την άθληση και την ψυχαγωγία

Γονείς και σύλλογοι προσαρμοσμένων αθλητικών δραστηριοτήτων κατήγγειλαν στον Συνήγορο ότι παιδιά με αναπηρία αποκλείονται έμμεσα από αθλητικές εγκαταστάσεις. Ειδικότερα, η διοίκηση του ΟΑΚΑ αποφάσισε ότι οι παραπάνω σύλλογοι, που υλοποιούν προγράμματα κολύμβησης για ενήλικους και παιδιά με αναπηρίες, δεν θα έχουν πρόσβαση στο κολυμβητήριο από τις 10:00 έως τις 19:00, όπως συνέβαινε τα προηγούμενα έτη, αλλά 9:00-16.00 και 20:00-22:00. Ο Συνήγορος απευθύνθηκε στη διοίκηση του ΟΑΚΑ και στη Γενική Γραμματεία Αθλητισμού, ως εποπτεύουσα αρχή, και τόνισε ότι η απαγόρευση χρήσης του κολυμβητηρίου κατά τις απογευματινές ώρες σε συνδυασμό με την έλλειψη αντίστοιχων προγραμμάτων στις κοινότητες των παιδιών με αναπηρία έχει ως αποτέλεσμα να αποκλείονται εκ των πραγμάτων από προγράμματα θεραπευτικής κολύμβησης ιδίως τα παιδιά με αναπηρία, τα οποία τις πρωινές ώρες φοιτούν σε σχολεία.

Με δεδομένη την αναμφίβολη σημασία του συγκεκριμένου προγράμματος για τη βελτίωση των σωματικών και νοητικών δεξιοτήτων, την άθληση, την ψυχαγωγία και την κοινωνική συμμετοχή των παιδιών, υποστηρίχθηκε ότι οποιαδήποτε οργανωτική αναδιάταξη χρονοδιαγραμμάτων πρέπει να λαμβάνει υπόψη τα θεσμοθετημένα δικαιώματα των παιδιών με αναπηρίες και να μην οδηγεί σε διάκριση σε βάρος τους.

Η διοίκηση του ΟΑΚΑ δεν αποδέχθηκε τη θέση του Συνηγόρου ότι το ωράριο λειτουργίας του κολυμβητηρίου για ενήλικα άτομα με αναπηρία είναι εντελώς ακατάλληλο για παιδιά με αναπηρία. Αντίθετα, υποστήριξε ότι ο περιορισμός δεν

οδηγεί σε άνιση μεταχείριση, επικαλούμενη συγχρόνως το γεγονός ότι είχε τεθεί εκτός λειτουργίας μία από τις δεξαμενές του ΟΑΚΑ, ενώ είχαν αυξηθεί οι εγγραφές φορέων που χρησιμοποιούσαν το κολυμβητήριο έναντι συνδρομής, σε αντίθεση με τους συλλόγους ατόμων με αναπηρία οι οποίοι δεν καταβάλλουν αντίτιμο. Η ΓΓΑ επισήμανε εγγράφως προς το ΟΑΚΑ ότι, παρά τις οικονομικές δυσκολίες που αντιμετωπίζει και την προσπάθεια εξεύρεσης πόρων για τη λειτουργία των αθλητικών εγκαταστάσεων, θα πρέπει να επανεξετάσει το θέμα στο πλαίσιο των δυνατοτήτων του προκειμένου να μην υπάρχει διάκριση και αποκλεισμός των προσώπων με αναπηρίες (υποθέσεις 155267, 155272/2012).

#### Αποκλεισμός από παιδικό σταθμό

Ο Πρότυπος Κανονισμός Λειτουργίας δημοτικών βρεφονηπιακών σταθμών ορίζει την υποχρεωτική συνεργασία των σταθμών με γιατρό. Ωστόσο, λόγω οικονομικών αλλά και γραφειοκρατικών εμπλοκών, πολλοί σταθμοί δεν διαθέτουν συμβεβλημένο γιατρό. Ο Συνήγορος κλήθηκε να παρέμβει ώστε να αποφευχθεί η διαγραφή νηπίου με τροφική αλλεργία από παιδικό σταθμό που δεν διέθετε γιατρό. Το προσωπικό θεωρούσε ότι δεν ήταν κατάλληλο να αντιμετωπίσει επικίνδυνο αλλεργικό σοκ, το οποίο μπορούσε να προκληθεί από τη διατροφή ή το παιχνίδι του παιδιού με ακατάλληλα υλικά. Οι γονείς έκριναν ότι το παιδί ήταν κατάλληλα εκπαιδευμένο και ότι, με την εξασφάλιση της τροφής από το σπίτι και την απομάκρυνση ακατάλληλων υλικών (π.χ. πλαστελίνη), θα μπορούσε να συνεχίσει τη φοίτησή του. Ο Συνήγορος συνεργάστηκε με το αρμόδιο τμήμα του Νοσοκομείου Παιδών και τη Διεύθυνση Δημόσιας Υγιεινής του Υπουργείου Υγείας και οργάνωσε κοινή συνάντηση με εκπροσώπους του δήμου, του σταθμού και τους γονείς.

Αποτέλεσμα αυτού ήταν να βρεθεί λύση κοινώς αποδεκτή για την ασφαλή φοίτηση του παιδιού στον σταθμό (υπόθεση 146158/2011).

#### Ένταξη παιδιού με αναπηρία σε ειδικό σχολείο

Κλιμάκιο του Συνηγόρου επισκέφθηκε καταυλισμό Ρομά κοντά στην Αμαλιάδα και, μεταξύ άλλων, διαπίστωσε ότι ανήλικος (13 ετών) με αναπηρία δεν φοιτά στο σχολείο. Η φοίτηση του παιδιού στο ειδικό δημοτικό σχολείο του ΚΕΑΤ στην Αθήνα είχε διακοπεί επειδή το παιδί δεν μπορούσε να προσαρμοστεί στη ζωή του οικοτροφείου. Ο Συνήγορος ανέλαβε να διερευνήσει το ζήτημα, σε συνδυασμό και με σχετική αναφορά που υπέβαλε εκπρόσωπος της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ.

Η ανεξάρτητη αρχή αναζήτησε ειδικό σχολείο στην Αμαλιάδα ή στην Πάτρα, απευθύνθηκε στο ΚΕΑΤ και στη Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Αχαΐας για να ενεργοποιηθεί η διαδικασία μετεγγραφής, και συνεργάστηκε με κοινωνική λειτουργό ΜΚΟ στον Πύργο, η οποία είχε ήδη υποστηρίξει την οικογένεια, ώστε να τη συνδράμει στη συγκέντρωση των δικαιολογητικών. Στη συνέχεια, πραγματοποίησε τις αναγκαίες επαφές με το ειδικό σχολείο στην Πάτρα, που κρίθηκε ως το πλέον κατάλληλο για το παιδί, δεδομένου ότι εκεί διέμενε η οικογένεια της μητέρας.

Οι δυσκολίες στην έρευνα της υπόθεσης εντοπίστηκαν: α) στη μη ενεργοποίηση των κοινωνικών υπηρεσιών για την υπόθεση στην περιοχή, β) στην έλλειψη σχετικών εγγράφων (ιδίως της γνωμάτευσης του Κέντρου Διαφοροδιάγνωσης, Διάγνωσης και Υποστήριξης [ΚΕΔΔΥ] για το κατάλληλο πλαίσιο εκπαίδευσης του παιδιού), γ) στην αμφιθυμία των γονέ-

ων και στη δυσκολία στην επικοινωνία και τη διεκπεραίωση της διαδικασίας, δ) στην παρέλευση σημαντικού χρόνου από την έναρξη της σχολικής χρονιάς, γεγονός που δυσχέρανε τη διερεύνηση της δυνατότητας να ενταχθεί ο ανήλικος σε γενικό σχολείο με ειδική εξατομικευμένη εκπαιδευτική υποστήριξη στην Αμαλιάδα.

Το παιδί τελικά εντάχθηκε στο σχολείο στο τέλος του σχολικού έτους 2011-2012, φοίτησε ανελλιπώς και ενσωματώθηκε απόλυτα στην εκπαιδευτική διαδικασία. Ο Συνήγορος επιβεβαίωσε ότι γράφτηκε και φοιτά και στο σχολικό έτος 2012-2013 (υπόθεση 146972/2011).

#### ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΛΟΓΩ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ Ή ΑΛΛΩΝ ΠΕΠΟΙΘΗΣΕΩΝ

Αν και δεν υπάγονται στο κανονιστικό πεδίο του Ν. 3304/2005, οι έμμεσες διακρίσεις μεταξύ θρησκευτικών κοινοτήτων ως προς την παροχή ή τη χρέωση υπηρεσιών από δημόσιους φορείς αποτελούν χαρακτηριστικό παράδειγμα για τον τρόπο με τον οποίο η νομική μορφή και μεταχείριση των θρησκευτικών κοινοτήτων μπορεί να οδηγήσει σε φαινόμενα ανισότητας (βλ. *Ετήσια έκθεση 2006*, σ. 72). Στην πράξη, τα προβλήματα αυτά διαρκώς λιγοστεύουν, καθώς οι περισσότερες από τις ρυθμίσεις που είχαν κατά καιρούς τεθεί υπέρ της Εκκλησίας της Ελλάδος ήδη επεκτείνονται σταδιακά και σε θρησκευτικές κοινότητες με νομική μορφή ιδιωτικού δικαίου, είτε με νεότερες διατάξεις είτε με ερμηνεία των παλαιών υπό το πρίσμα της εγχώριας ή διεθνούς νομολογίας.

#### Επιβάρυνση ετερόδοξων αιών με δημοτικά τέλη

Προβλήματα πάντως εξακολουθούν να

παρατηρούνται ιδίως κατά την εφαρμογή διατάξεων που επιφυλάσσουν ειδική μεταχείριση στο Δημόσιο, οπότε οι θρησκευτικές κοινότητες με νομική μορφή ιδιωτικού δικαίου εκ των πραγμάτων υφίστανται διαφορετική μεταχείριση σε σχέση με εκείνες που λειτουργούν ως ΝΠΔΔ. Στην περίπτωση των δημοτικών τελών και φόρων, ο νόμος (άρθρο 60 του Ν. 1416/1984) κάνει διάκριση ανάμεσα αφενός στις μη ανταποδοτικές προσόδους, από τις οποίες απαλλάσσονται το Δημόσιο και οι ναοί (άρα και οι ετερόδοξοι), και αφετέρου στα ανταποδοτικά τέλη, από τα οποία απαλλάσσεται μόνο το Δημόσιο (άρα μόνον όσοι ναοί αποτελούν ΝΠΔΔ). Διερευνώντας σχετική αναφορά Ευαγγελικής Εκκλησίας, ο Συνήγορος διαπίστωσε ότι, υπό το ανωτέρω νομοθετικό καθεστώς, οι δήμοι δεν είναι εφικτό να επεκτείνουν ερμηνευτικά την επίμαχη απαλλαγή σε ΝΠΙΔ (υπόθεση 152309/2012).

## ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΛΟΓΩ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΟΥ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

Ο Συνήγορος εξακολουθεί να αντιμετωπίζει το φαινόμενο της μικρής ροής αναφορών για θέματα διακρίσεων λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού παρά το γεγονός ότι έχουν γίνει προσπάθειες ενημέρωσης και προσέγγισης της ΛΟΑΤ κοινότητας (βλ. σ. 117). Το γεγονός αυτό προβληματίζει τον Συνήγορο και συνεχίζει να αναζητά πιο αποτελεσματικούς τρόπους προσέγγισης της συγκεκριμένης ομάδας.

Αξίζει να σημειωθεί ότι το πεδίο εφαρμογής του Ν. 3304/2005 είναι αρκετά περιοριστικό, καθώς περιλαμβάνει μόνο την πρόσβαση στην απασχόληση και την επαγγελματική κατάρτιση. Ωστόσο, ο Συνήγορος προσπαθεί να διευρύνει τη διαμεσολάβησή του στο πλαίσιο της γε-

νικότερης αρμοδιότητάς του ως φορέας προστασίας των δικαιωμάτων.

### Λογοκρισία ομοφυλοφιλικού φιλιού από την κρατική τηλεόραση

Στον Συνήγορο υπεβλήθη αναφορά σχετικά με τη λογοκρισία σκηνής φιλιού μεταξύ δύο ανδρών σε επεισόδιο ξένης σειράς, η οποία προβάλλεται από την κρατική τηλεόραση. Ο Συνήγορος έκρινε ότι η υπόθεση αυτή δεν μπορεί να εξεταστεί υπό το πρίσμα των διατάξεων του Ν. 3304/2005, οι οποίες έχουν κατ' αρχήν εφαρμογή στο πεδίο της εργασίας. Παρά το γεγονός αυτό όμως, ο Συνήγορος εξέτασε την αναφορά στο πλαίσιο της γενικότερης αρμοδιότητάς του, σε συνδυασμό με την ειδικότερη, του φορέα προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης στις περιπτώσεις που αυτή παραβιάζεται από δημόσια υπηρεσία (άρθρο 19, παράγρ. 1 του Ν. 3304/2005).

Με αφορμή τη διερεύνηση της ανωτέρω αναφοράς, ο Συνήγορος επανέλαβε την άποψη, που κατά το παρελθόν είχε διατυπώσει σε παρόμοια περιστατικά λογοκρισίας στην τέχνη, ότι η απόδοση ομοφυλοφιλικής ερωτικής επιθυμίας σε έναν ήρωα μυθοπλασίας και η εκδήλωσή της με ένα φιλή, λαμβανομένης υπόψη της εξέλιξης των κοινωνικών αντιλήψεων και ηθών, ούτε αποτελεί σκηνή ακατάλληλη για ανηλίκους ούτε μπορεί να εκληφθεί ως προσβλητική προστατευόμενου έννομου αγαθού των φερόμενων ως θιγόμενων από αυτό. Αντίθετα, συνιστά διάκριση και συμβάλλει στις ομοφοβικές προκαταλήψεις. Επίσης, αποστερεί το κοινό από το δικαίωμα απόλαυσης της καλλιτεχνικής δημιουργίας στην πληρότητά της.

Ο Συνήγορος με ικανοποίηση ενημερώθηκε ότι το εν λόγω επεισόδιο επαναπροβλήθηκε χωρίς περικοπή και ότι η διοίκηση της ΕΡΤ εξέδωσε δελτίο τύπου με το οποίο χαρακτήρισε την περικοπή

της επίμαχης σκηνής ως ατυχή απόφαση αυθαίρετης λογοκριτικής παρέμβασης και ότι «αντιλαμβανόμενη τη σημασία του ατυχούς περιστατικού έχει συστήσει την αποφυγή στο μέλλον παρόμοιων ενεργειών» (υπόθεση 158684/2012).

### Παρενόχληση εργαζομένου σε υπηρεσία του Δημοσίου

Εργαζόμενος σε υπηρεσία του Δημοσίου διαμαρτυρήθηκε στον Συνήγορο για την ειρωνική και προσβλητική συμπεριφορά συναδέλφων του λόγω του σεξουαλικού του προσανατολισμού. Ο προσφεύγων σημείωνε στην αναφορά του ότι στο παρελθόν και κατόπιν ενεργειών της αρμόδιας διεύθυνσης προσωπικού είχε μετακινηθεί από τη θέση που κατείχε σε άλλο τμήμα της υπηρεσίας του λόγω αντίστοιχης επίμεμπτης συμπεριφοράς συναδέλφων του. Στην αναφορά του επιφυλάσσεται ο ίδιος να ενημερώσει τον προϊστάμενο και τον διευθυντή της υπηρεσίας του για το ζήτημα, αλλά και για το περιεχόμενο των χλευαστικών σχολίων που δέχεται. Τελικώς, ο προσφεύγων γνωστοποίησε στον Συνήγορο ότι η κατάσταση έχει βελτιωθεί κατόπιν παρέμβασης των προϊσταμένων του (υπόθεση 149030/2012).

## ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΛΟΓΩ ΦΥΛΕΤΙΚΗΣ Ή ΕΘΝΟΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΓΩΓΗΣ

### ΚΑΤΑΓΓΕΛΙΕΣ ΓΙΑ ΡΑΤΣΙΣΤΙΚΑ ΚΙΝΗΤΡΑ ΣΤΗΝ ΕΛΑΣ

Αυξημένες εμφανίζονται το τελευταίο διάστημα καταγγελίες που σχετίζονται με καταχρηστική συμπεριφορά αστυνομικών οργάνων στο πλαίσιο άσκησης των αστυνομικών καθηκόντων τους, οι οποίες εκκινούν και τροφοδοτούνται, σύμφωνα με τα καταγγελλόμενα, από ρατσι-



στικά κίνητρα. Οι καταγγέλλοντες, συχνά ακόμη και ευρωπαίοι πολίτες, οι οποίοι διαθέτουν συγκεκριμένα φυλετικά χαρακτηριστικά, υποβλήθηκαν σε ελέγχους και προσαγωγές χωρίς να αιτιολογηθούν επαρκώς οι λόγοι για τους οποίους υπέστησαν αυτή τη διαδικασία (ενδεικτικές υποθέσεις 152357, 153548, 157344/2012). Ο Συνήγορος, στις οικείες παρεμβάσεις του, ζητά να διερευνηθούν ενδελεχώς τα καταγγελλόμενα επικαλούμενος, μεταξύ άλλων, και τη σχετική εγκύκλιο του Αρχηγείου ΕΛΑΣ με θέμα: «Η αντιμετώπιση του ρατσισμού, της ξενοφοβίας, της μισαλλοδοξίας και της ανεκτικότητας κατά την αστυνομική δράση», η οποία εκδόθηκε σε συνέχεια απόφασης του ΕΔΔΑ<sup>10</sup>. Στην ως άνω εγκύκλιο επισημαίνεται η ιδιαίτερη σημασία που έχει η αναζήτηση τυχόν ρατσιστικού κινήτρου σε οποιαδήποτε ποινική ή διοικητική υπόθεση διερευνάται στο πλαίσιο άσκησης αστυνομικών καθηκόντων, παραγγέλλεται δε ότι «στα πορίσματα των διοικητικών εξετάσεων και ερευνών θα πρέπει να μνημονεύεται αν διερευνήθηκε η ύπαρξη τυχόν ρατσιστικού κινήτρου στη συμπεριφορά των ελεγχόμενων αστυνομικών».

Τέλος, τον Ιανουάριο του 2012 εκδόθηκε απόφαση του ΕΔΔΑ (*Zontul κατά Ελλάδα*) για υπόθεση βιαιοπραγίας στελεχών του Λιμενικού Σώματος σε βάρος μετανάστη με πιθανά ρατσιστικά-ομοφοβικά κίνητρα, επί της οποίας είχε παρέμβει ο Συνήγορος.\*

## POMA

Κατά το 2012, ο Συνήγορος διαπίστωσε στις υποθέσεις Ρομά που εκκρεμούν ενώπιόν του είτε επιδείνωση είτε στασιμότητα της προβληματικής κατάστασης. Οι δυσμενείς συνθήκες διαβίωσης των Ρομά και η περιορισμένη κοινωνική ενσωμάτωσή τους οφείλονται σε μεγάλο βαθμό στο γεγονός ότι οι εκάστοτε αρμόδιες αρχές

της τοπικής αυτοδιοίκησης δεν αναλαμβάνουν τις σχετικές πρωτοβουλίες. Λόγω αυτής της παράλειψης ή αδράνειας δεν καθίσταται εφικτή η εφαρμογή της ισχύουσας νομοθεσίας όσον αφορά την εγκατάσταση, τη στέγαση και την πρόσβαση των Τσιγγάνων στα αγαθά και στις υπηρεσίες που διατίθενται από την πολιτεία σε όλους τους κατοίκους της επικράτειας. Από πλευράς δε της κεντρικής διοίκησης ο σχεδιασμός και ο συντονισμός των πολιτικών ενσωμάτωσης φαίνεται ότι είναι ελλιπείς, αποσπασματικοί και αναποτελεσματικοί.

Η προβληματική των αναφορών που χειρίστηκε ο Συνήγορος εντός του 2012 κινείται σε δύο βασικούς –συμπλεκόμενους ωστόσο– άξονες: α) στην αδιαφορία των αρμόδιων υπηρεσιών όσον αφορά την αντιμετώπιση των οχλήσεων που υφίστανται θιγόμενοι τρίτοι λόγω της συμβίωσής τους με πληθυσμούς Ρομά και β) στην ολιγωρία των αρχών έναντι της δικαίως υποβαθμιζόμενης ποιότητας ζωής των ίδιων των κατοίκων Ρομά και στην ανάγκη για ολοκληρωμένη διαχείριση του προβλήματος που εκείνοι βιώνουν.

Κατά τη διερεύνηση μεγάλου αριθμού υποθέσεων, ο Συνήγορος διαπίστωσε αυξανόμενα φαινόμενα κοινωνικής πόλωσης με ανησυχητικές επιπτώσεις στην κοινωνική ειρήνη και συνοχή. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αυτής της όξυνσης αποτελούν οι περιπτώσεις κοινωνικής έντασης στις περιοχές των Σοφάδων, του Αιτωλικού, του Αγρινίου και της Λαμίας (υποθέσεις 140043/2011, 12807/2006 και 145508/2011 αντίστοιχα). Παρόμοια ένταση φαίνεται να δημιουργείται και στις περιοχές της Νέας Αρτάκης, της Σάμης, της Πάτρας, του Κεραιτσινίου και του Χαλανδρίου (υποθέσεις 146783/2011, 156047, 148716, 156562 και 157002/2012 αντίστοιχα). Η διαφανόμενη ολιγωρία των διωκτικών αρχών ως προς τον εντοπισμό δραστών συγκεκρι-

μένων παράνομων ενεργειών συμβάλλει στη στερεοτυπική δαιμονοποίηση ολόκληρων κοινωνικών ομάδων.

Ο Συνήγορος στο πλαίσιο της γενικής του αρμοδιότητας ως φορέας προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης με κάθε ευκαιρία υπογραμμίζει την αδιαπραγμάτευτη υποχρέωση κάθε δημόσιας αρχής να ενεργεί στο πλαίσιο της νομιμότητας με την προσήκουσα αμεροληψία και συνέπεια, καταβάλλοντας κάθε δυνατή προσπάθεια για την πρόληψη και την αποτροπή πράξεων που ενέχουν ρατσιστικό κίνητρο στη βάση εθνικών ή φυλετικών χαρακτηριστικών. Παράλληλα, ο Συνήγορος στις οικείες παρεμβάσεις του τονίζει την υποχρέωση αντιμετώπισης των ιδιαίτερα οξυμένων προβλημάτων, με κύριο στόχο την προστασία των δικαιωμάτων τόσο των ίδιων των Ρομά όσο και εκείνων των πολιτών τα δικαιώματα των οποίων επηρεάζονται από τις συνθήκες που επικρατούν στην ευρύτερη περιοχή. Ο Συνήγορος έχει απόλυτη επίγνωση ότι η αποτελεσματική αντιμετώπιση του σύνθετου αυτού ζητήματος απαιτεί συντονισμένες ενέργειες και συνεργασία των αρμόδιων υπηρεσιών και φορέων. Ωστόσο, οι επιμέρους εμπλεκόμενες υπηρεσίες καλούνται, στο μέτρο των αρμοδιοτήτων τους, όπως αυτές προσδιορίζονται στην ισχύουσα νομοθεσία, να αναλάβουν συγκεκριμένες δράσεις προκειμένου να βελτιώσουν την ποιότητα ζωής των κατοίκων των περιοχών αυτών, αλλά και να περιορίσουν τις συνθήκες εξαθλίωσης και κοινωνικού αποκλεισμού τμήματος του πληθυσμού, περιστελλοντας έτσι και ελέγχοντας φαινόμενα που ευνοούν την παραβατικότητα.

## Ρυπογόνες και παράνομες βιοποριστικές δραστηριότητες

Αξιοσημείωτος ήταν και το έτος 2012 ο αριθμός των αναφορών με τις οποίες καταγγέλλονται παράνομες βιοποριστι-

10. Κουτρόπουλος, Μπέκος κατά Ελλάδα.



κές δραστηριότητες των Ρομά (καύση ελαστικών και καλωδίων για εξαγωγή μετάλλου) στους καταυλισμούς όπου διαβιούν και οι οποίες έχουν σοβαρές επιπτώσεις στο περιβάλλον και στην υγεία των κατοίκων. Στις αναφορές αυτές καταγγέλλεται ειδικότερα η ανεπαρκής ανταπόκριση των αστυνομικών και πυροσβεστικών αρχών στις καταγγελίες, με αποτέλεσμα να δημιουργείται η εντύπωση στους προσφεύγοντες ότι οι οικείοι οικισμοί αποτελούν άβατο αυθαιρέσιες και ανομίας, χωρίς την παραμικρή παρέμβαση του κράτους (ενδεικτική υπόθεση 155727/2012).

Στα σχετικά θέματα που εξετάστηκαν εντός του 2012 περιλαμβάνονται και ζητήματα περιβαλλοντικής ρύπανσης και υγιεινής, όπως είναι οι ανθυγιεινές εστίες, τα ανεξέλεγκτα λύματα, η ηχορύπανση, η ρίψη απορριμμάτων, η ατμοσφαιρική ρύπανση (Αιτωλικό Μεσολογγίου, Κως), η αισθητική υποβάθμιση αρχαιολογικών χώρων (Σάμη Κεφαλληνίας), προβλήματα αυθαίρετης δόμησης (Νέα Αρτάκη Ευβοίας, Σοφάδες Καρδίτσας και Χαραυγή Χαλκίδας), φαινόμενα κλοπής υλικών από δημόσια κοινωφελή δίκτυα (ενδεικτικές υποθέσεις 1464/2008, 15676, 19469/2009, 143770/2011, 155961, 156047/2012).

### Απειλή βίαιων αποβολών και κατεδαφίσεων οικιών Ρομά

Η απειλή ή και η υλοποίηση βίαιων εξώσεων και κατεδαφίσεων πρόχειρων παραπηγμάτων των Ρομά με επίκληση λόγων δημοσίου συμφέροντος (εξωραϊσμός της περιοχής, δημιουργία αθλητικών εγκαταστάσεων κ.λπ.) έχει απασχολήσει επανειλημμένα τον Συνήγορο. Με πρόσφατη αναφορά, νόμιμος εκπρόσωπος ελλήνων Ρομά προσέφυγε διαμαρτυρόμενος για την επικείμενη κατεδάφιση οικιών σημαντικού αριθμού οικογενειών που διαβιούν επί μακρόν στην περιοχή Πεύκο Πολίτη

(Νομισματοκοπείο) του Χαλανδρίου σε έκταση που ανήκει σε ιδιώτες, σε συνέχεια σχετικής απόφασης του Γενικού Γραμματέα Αποκεντρωμένης Διοίκησης Αττικής (υπόθεση 157002/2012). Με την αναφορά τους οι προσφεύγοντες ισχυρίστηκαν: α) ότι διαβιούν πάνω από 40 έτη στην περιοχή, β) ότι δεν υπάρχει καμία υπόδειξη έστω και για προσωρινή μετεγκατάσταση, γεγονός που θα προκαλέσει αιφνιδώς σημαντικό αριθμό αστέγων, και γ) ότι το σύνολο των περιουσιακών τους στοιχείων βρίσκεται στις οικίες τους χωρίς να υπάρχει καμία δυνατότητα μεταφοράς τους σε άλλο σημείο. Ο Συνήγορος με άμεση παρέμβασή του προς τον Γενικό Γραμματέα Αποκεντρωμένης Διοίκησης ανέδειξε τις σοβαρότατες διαχρονικές παραλείψεις, τόσο του δήμου όσο και των λοιπών εμπλεκόμενων δημόσιων αρχών, οι οποίες οδήγησαν άλλωστε και στην υπ' αριθμ. 642/2011 απόφαση του Διοικητικού Πρωτοδικείου Αθηνών με την οποία το Δημόσιο καταδικάστηκε σε αποζημίωση των ιδιοκτητών με βάση τις σχετικές για την αστική ευθύνη του κράτους διατάξεις (άρθρα 105 και 106 ΕισΝΑΚ).

Ο Συνήγορος επισήμανε ότι από το περιεχόμενο της ως άνω δικαστικής απόφασης, σε συνδυασμό με την εφαρμοστέα εν προκειμένω ΚΥΑ, προκύπτει με σαφήνεια η άρρηκτη σχέση μεταξύ δύο υποχρεώσεων του κράτους που επιβάλλονται για λόγους δημοσίου συμφέροντος και αφορούν: α) την αποδέσμευση και απόδοση των ακινήτων στους ιδιοκτήτες τους και β) την άμεση μετεγκατάσταση των διαβιούντων Ρομά σε νομίμως οριοθετημένες περιοχές. Ειδικότερα, ο Συνήγορος σημείωσε ότι η εύλογη αγανάκτηση των ιδιωτών-ιδιοκτητών λόγω της μακράς αποστέρησης ενός συνταγματικά κατοχυρωμένου δικαιώματός τους, το οποίο διεκδικούν επίμονα έναντι κάθε αρμόδιας αρχής χωρίς κανένα από αποτέλεσμα, ευχερώς μπορεί να στραφεί

εναντίον εξαθλιωμένων και κοινωνικά αποκλεισμένων ατόμων, στοχοποιώντας τους ως τους μόνους υπευθύνους. Ωστόσο, το δημόσιο καθήκον επίλυσης του προβλήματος αφορά αποκλειστικά τα αρμόδια όργανα του κράτους. Δεν μπορεί να αποτελεί επιλογή του κράτους και των οργάνων του η διαρκής χρονική μετάθεση της επίλυσης του προβλήματος, που οξύνει την αντιπαράθεση μεταξύ ομάδων του πληθυσμού και ευνοεί τη σταδιακή διαμόρφωση της εντύπωσης ότι η επίλυση εναπόκειται στην αυτοδικία των μερών ή τυχόν υποστηρικτών τους. Το ενδεχόμενο εμπέδωσης μιας τέτοιας αντίληψης έχει προφανείς επιπτώσεις στη διατήρηση της κοινωνικής συνοχής και ειρήνης, αλλά και στο κύρος και στην αξιοπιστία του κράτους δικαίου εν γένει.

Υπό το βάρος αυτής της πίεσης, το ενδεχόμενο βίαιης αποβολής των Ρομά χωρίς καμία μέριμνα για τη μετεγκατάστασή τους υπονομεύει την έννοια της εξυπηρέτησης του δημοσίου συμφέροντος. Στην περίπτωση αυτή, η πολιτεία απλώς μεταθέτει το πρόβλημα, χωρίς να το επιλύει, επιδεικνύοντας συμπεριφορά που δεν συνάδει με την προστασία της ανθρώπινης αξιοπρέπειας σε ομάδα εξαθλιωμένων και κοινωνικά αποκλεισμένων συμπολιτών μας, οι οποίοι μάλιστα εμφανίζουν συγκεκριμένα φυλετικά χαρακτηριστικά. Η υλοποίηση της βίαιης αποβολής, πέραν του ότι παραβιάζει δικαιώματα των ίδιων των Ρομά, συνιστά, επιπλέον, παραβίαση διεθνών υποχρεώσεων της χώρας, όπως αυτές εξειδικεύονται σε σειρά διεθνών κειμένων. Ως εκ τούτου είναι βέβαιο ότι θα προκαλέσει σειρά αντιδράσεων από διεθνείς φορείς που είναι επιφορτισμένοι με την παρακολούθηση των υποχρεώσεων αυτών, συμπεριλαμβανομένης της αρχής της μη διάκρισης λόγω φυλετικής καταγωγής (Συμβούλιο της Ευρώπης, Ευρωπαϊκή Επιτροπή), και αναμένεται να εκθέσει τη

χώρα διεθνώς σε ένα ευαίσθητο πεδίο προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

Με τις παρεμβάσεις του, ο Συνήγορος επιδίωξε να ενεργοποιηθούν άμεσα ο Γενικός Γραμματέας της Αποκεντρωμένης Διοίκησης, ο Δήμαρχος Χαλανδρίου και ο Γενικός Γραμματέας Δημόσιας Περιουσίας του Υπουργείου Οικονομικών, προκειμένου να προβούν άμεσα σε όλες τις απαιτούμενες ενέργειες ώστε να ανευρεθεί κατάλληλος χώρος έστω προσωρινής μεταγκατάστασης (υπόθεση 157002/2012).

### Ανελαστική εφαρμογή της διαδικασίας περί αυθαιρέτων

Διακριτική μεταχείριση με σκοπό την έμμεση εκδίωξη και απομόνωση των Ρομά διαπιστώνει ο Συνήγορος σε σημαντικό αριθμό υποθέσεων που αφορούν την τυπική και ανελαστική εφαρμογή της διαδικασίας περί αυθαιρέτων με επιβολή υψηλών προστίμων από τις αρχές και την έκδοση αποφάσεων κατεδάφισης των πρόχειρων καταλυμάτων τους, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη η οικονομική τους ανέχεια και τα ιδιότυπα κοινωνικά τους χαρακτηριστικά εν γένει (ενδεικτικές υποθέσεις 15676/2009, 129735/2010). Ωστόσο, αξίζει να αναφερθεί ότι ενίοτε, και κατόπιν επίμονων σχετικών υποδείξεων του Συνηγόρου, οι αρμόδιες πολεοδομικές υπηρεσίες υιοθετούν τις σχετικές προτάσεις του για επιβολή μειωμένων προστίμων λόγω χρήσης ευτελών υλικών κατασκευής, όπως, για παράδειγμα, στην υπόθεση στο Κρανίδι Αργολίδας (υπόθεση 129730/2010). Δεν απουσιάζουν όμως και αντίθετες περιπτώσεις, όπως αυτή του Δήμου Σοφάδων, όπου εφαρμόστηκε εκτεταμένη επιχείρηση γενικής καταγραφής πολεοδομικών αυθαιρέτων στον παλιό οικισμό Ρομά, με τη σύμβαση εκατοντάδων εκθέσεων αυτοψίας (255) για τα αυθαίρετα κτίσματα και με

επιβολή προστίμων συνολικού ύψους άνω των 5 εκατομμυρίων ευρώ (υπόθεση 143770/2011).

### Ένταξη οικισμών στο σχέδιο πόλης

Χαρακτηριστικές περιπτώσεις έμμεσης εκδίωξης των κατοίκων Ρομά αποτελούν ο αποκλεισμός της ένταξης των οικισμών τους στο σχέδιο πόλης ή η ολιγωρία των αρχών για την ολοκλήρωση της ένταξης στον Δήμο Σοφάδων και στο Δροσερό Ξάνθης. Στη Λευκάδα και την Αταλάντη Φθιώτιδας παρατηρείται απουσία οποιασδήποτε μορφής ορθού σχεδιασμού και πλήρωσης των νόμιμων προϋποθέσεων για την προσωρινή ή την οριστική στεγαστική τους αποκατάσταση.

Στο Δροσερό, μολοντί ο οικισμός συμπεριλήφθη στο Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο, διαπιστώνονται υπέρμετρες καθυστερήσεις στην ολοκλήρωση της πράξης εφαρμογής του σχεδίου και ολιγωρία του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής (ΥΠΕΚΑ) να χορηγήσει εγκύκλιες οδηγίες για την αντιμετώπιση των αναφερόμενων πολεοδομικών προβλημάτων (καταπατήσεις, απουσία τίτλων ιδιοκτησίας). Στους Σοφάδες, έπειτα από τροποποίηση του Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου το καλοκαίρι του 2011, επεκτάθηκαν οι χαρακτηρισμένοι χώροι αθλητικών εγκαταστάσεων σε χώρο του Παλιού Οικισμού που κατοικείται από σημαντικό πληθυσμό Ρομά. Εν προκειμένω ο δήμος δεν έχει ενημερώσει τον Συνήγορο για τις ενέργειες στις οποίες σκοπεύει να προβεί όσον αφορά τη στεγαστική αποκατάσταση των κατοίκων Ρομά, οι οποίοι θα εξαναγκαστούν σε αποχώρηση από τις οικίες τους με την εφαρμογή του σχεδίου. Το συγκεκριμένο ζήτημα έχει λάβει ευρύτερη διάσταση, καθώς ύστερα από σχετική διαμαρτυρία των αναφερομένων προς τη Διεύθυνση Ισότητας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ζη-

τήθηκε η χορήγηση στοιχείων, μεταξύ άλλων υπηρεσιών και από τον Συνήγορο, προκειμένου να ακολουθήσει διερεύνηση της υπόθεσης από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

### Κατάληψη δημόσιων και ιδιωτικών εκτάσεων

Συχνά κινητοποιούνται μηχανισμοί των υπηρεσιών για την υποχρεωτική άμεση ή έμμεση απομάκρυνση κατοίκων Ρομά. Έτσι, στην περίπτωση του Δήμου Σοφάδων η απομάκρυνση επιχειρήθηκε με την επίκληση της αξιοποίησης δημόσιων εκτάσεων, χαρακτηρισμένων ως κοινόχρηστων ή κοινωφελών, που τελούσαν υπό κατάληψη. Άλλη περίπτωση αποτελεί η υπόθεση κατάληψης πάρκου και περιβάλλοντος χώρου ναού στην Αμφιάλη Κερασινίου καθώς και του πάρκου παραλίας της Νέας Αρτάκης (υποθέσεις 156562 και 154335/2012 αντίστοιχα). Και στις δύο υποθέσεις οι διαμαρτυρίες προέρχονται από τους κατοίκους επειδή αδυνατούν να κάνουν χρήση των κοινόχρηστων χώρων. Στην περίπτωση της Νέας Αρτάκης, κλιμάκιο του Συνηγόρου διενήργησε αυτοψία, όπου δεν διαπιστώθηκε κατάληψη του δημόσιου χώρου, τουλάχιστον κατά τον χρόνο της επίσκεψης (Οκτώβριο 2012). Σε κάθε περίπτωση, ο Συνήγορος επιδιώκει τον συντονισμό των εμπλεκόμενων φορέων και την πραγματοποίηση επιτόπιων συναντήσεων προκειμένου να διαπιστώνει τα πραγματικά γεγονότα.

Εγκαταστάσεις Ρομά υφίστανται ενίοτε και σε ιδιωτικές εκτάσεις που έχουν καταληφθεί (ενδεικτική υπόθεση 140414/2011 στο Ωραιόκαστρο Θεσσαλονίκης και υπόθεση 1970/2007 στο Αγρίνιο). Στις περιπτώσεις αυτές, η καταπάτηση των ιδιωτικών εκτάσεων είναι μακρόχρονη και οφείλεται κυρίως στην ολιγωρία ή και στην οικονομική αδυναμία των δήμων να

απαλλοτριώσουν εκτάσεις, ούτως ώστε να χρησιμοποιηθούν για τη στεγαστική αποκατάσταση των οικογενειών Ρομά.

### Έλλειψη αστικών υποδομών

Οι σταθερά εφαρμοζόμενες τακτικές αυτές, σε συνδυασμό με την έλλειψη αστικών υποδομών και στοιχειωδών εγκαταστάσεων υγιεινής, τον ανεπαρκή καθαρισμό από τα δημοτικά συνεργεία και τη γενικότερη απροθυμία των κρατικών αρχών να αναλάβουν πρωτοβουλίες θεραπείας του φαινομένου, δημιουργούν συνθήκες έντονης εξαθλίωσης στους κατοίκους Ρομά, οι οποίες εγκυμονούν συχνά άμεσους κίνδυνους για τη δημόσια υγεία και το περιβάλλον.

Ενδεικτική περίπτωση αδράνειας των αρχών όσον αφορά θέματα δημόσιας υγείας και καθαριότητας αποτελεί η υπόθεση στο Αιτωλικό Μεσολογγίου (υπόθεση 150356/2012). Η πλημμελής κατασκευή υδρευτικού δικτύου, η αμέλεια καθαρισμού αποστραγγιστικών αυλάκων, η έλλειψη επαρκούς αριθμού κάδων απορριμμάτων και η προκαλούμενη ατμοσφαιρική ρύπανση, εξαιτίας της συλλογής και επεξεργασίας μετάλλων από τους Ρομά, υποχρεώνει τόσο τους ίδιους τους Ρομά όσο και τους λοιπούς κατοίκους να διαβιούν υπό άθλιες συνθήκες, ενώ ταυτόχρονα δυσχεραίνει την ομαλή συμβίωσή τους. Στην υπόθεση αυτή αναμένεται η αντίδραση της δημοτικής και της αστυνομικής αρχής σε έγγραφο που τους έχει απευθύνει ο Συνήγορος.

Ανάλογες μη αξιοπρεπείς συνθήκες βιώνουν και 12 οικογένειες Ρομά στην Κω (υπόθεση 1464/2008). Ο Συνήγορος έχει προτείνει την εκπόνηση επιχειρησιακού σχεδίου και συνεργασία των συναρμόδιων φορέων για να αντιμετωπιστεί λυσιτελώς το στεγαστικό τους πρόβλημα. Η πρόταση περιλαμβάνει τη μετεγκατά-

στασή τους σε κατάλληλες κατοικίες, την εύρεση χώρου αποθήκευσης των υλικών επεξεργασίας και την άμεση αποκομιδή των απορριμμάτων. Αποσπασματική υπήρξε η ανταπόκριση του δήμου, ο οποίος προέβη στην παραχώρηση τροχόσπιτων για την προσωρινή μετεγκατάσταση των Ρομά που διαβιούσαν σε εγκαταλελειμμένο εργοστάσιο, χωρίς όμως να διασφαλίσει τις στοιχειώδεις υποδομές. Τα τέσσερα παιδιά που είναι εγγεγραμμένα στο σχολείο και ήδη φοιτούσαν αδυνατούν να συνεχίσουν την παρακολούθηση των μαθημάτων αυτή τη στιγμή καθώς δεν υπάρχει μέσο για τα μεταφέρει στο σχολείο. Επίσης, η πρόταση του Συνηγόρου να εξασφαλιστεί σε μέλη οικογενειών Ρομά απασχόληση στην αποκομιδή απορριμμάτων και την ανακύκλωση υλικών εφαρμόστηκε για μικρό χρονικό διάστημα και φαίνεται ότι τελικά παραμένει ατελέσφορη προσπάθεια.

Μερική υπήρξε και η ανταπόκριση εκ μέρους του Δήμου Κορίνθου σε υπόθεση στην οποία συνεχίζεται η διαμεσολάβηση του Συνηγόρου. Εν προκειμένω έχουν τοποθετηθεί χημικές τουαλέτες προς εξυπηρέτηση των Ρομά, ενώ η δημοτική αρχή δεσμεύτηκε ότι η εγκατάσταση του πληθυσμού Ρομά θα συμπεριληφθεί στο δίκτυο αποχέτευσης, όταν θα υλοποιηθεί συνολικά τέτοιο έργο στην περιοχή (υπόθεση 148125/2012).

Ανεπάρκεια του δικτύου υδροδότησης και αποχέτευσης διαπιστώθηκε και στον οικισμό Ρομά στην Αγία Σοφία (πρώην στρατόπεδο Γκόνου) στη Δυτική Θεσσαλονίκη. Από τη διερεύνηση σχετικής αναφοράς προκύπτει ότι ο οικισμός, που βρίσκεται πλέον στα διοικητικά όρια του Δήμου Δέλτα, παραδόθηκε το 2000 στη χρήση συγκεκριμένου αριθμού οικογενειών. Σταδιακά αυτές οι οικογένειες επεκτάθηκαν καταλαμβάνοντας ελεύθερους χώρους και επεμβαίνοντας στα δίκτυα, με

αποτέλεσμα η πίεση του παρεχόμενου νερού να είναι χαμηλή και πολλά λύματα να καταλήγουν στην επιφάνεια του εδάφους. Η ΕΥΑΘ υποστηρίζει ότι η παροχέτευση νερού γίνεται συνολικά στον οικισμό και δεν έχει τυπική αρμοδιότητα να ελέγξει την ποιότητα του δικτύου πέρα από τη σύνδεση στον μετρητή. Η ίδια υπηρεσία σημειώνει ακόμη ότι η παροχέτευση γίνεται ουσιαστικά ατελώς, αφού ούτε οι Ρομά αλλά ούτε και ο δήμος που θα έπρεπε να διαχειρίζεται τον οικισμό πληρώνουν το κόστος της κατανάλωσης νερού και αποχέτευσης (υποθέσεις 130908 και 130909/2010).

### Μετεγκατάσταση και στέγαση

Ο καταυλισμός των Ρομά στον Βοτανικό, ζήτημα που έχει απασχολήσει επισταμένως τον Συνήγορο, δεν υφίσταται πλέον, έπειτα από εκτεταμένη πυρκαγιά που ξέσπασε στην περιοχή και τον καθαρισμό των υπολειμμάτων από τον δήμο. Η τύχη των κατοίκων που ήταν εγκατεστημένοι εκεί για μία περίπου δεκαετία δεν είναι απόλυτα γνωστή. Ο Συνήγορος δεν μπορεί παρά να αποτιμήσει την κατάληξη της περίπτωσης αυτής ως χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτυχίας του κρατικού μηχανισμού να αντιμετωπίσει το πρόβλημα εγκαίρως και με πρόσφορο τρόπο.

Στην περίπτωση της Νέας Αλικαρνασσού Κρήτης, όπου το ελληνικό Δημόσιο έχει συμβάλει οικονομικά δύο φορές για τη στέγαση των 180 περίπου οικογενειών που κατοικούν εκεί, δεν έχει σημειωθεί αισθητή βελτίωση, και ο καταυλισμός εξακολουθεί να παρουσιάζει εικόνα ανομίας. Στον χώρο εγκατάστασής τους ανεγείρονται αυθαίρετα κτίσματα, ενώ ο δήμος δεν φαίνεται πρόθυμος να τους επιτρέψει τη χρήση του χώρου αυτού με την παραχώρηση νομίμως της γης και την κατασκευή κατάλληλων υποδομών, αλλά ούτε προτείνεται άλλη λύση (υπόθεση 127487/2010).



Για το ζήτημα της αποπληρωμής των δα-  
νειών που χορηγήθηκαν μέσω του προ-  
γράμματος στεγαστικής αποκατάστασης  
των Ρομά ο Συνήγορος έχει ζητήσει ειδική  
ρύθμιση για τις ληξιπρόθεσμες οφειλές.  
Μέχρι σήμερα δεν έχει υπάρξει θετική  
ανταπόκριση από τη διοίκηση (υποθέσεις  
135201, 126886 και 129260/2010).

## Εκπαίδευση

Σε αναφορά του Τσιγγάνικου Πολιτιστι-  
κού Συλλόγου Σοφάδων σχετικά με την  
πρόσβαση παιδιών Ρομά σε «κοινά σχο-  
λεία» επισημαίνεται το πρόβλημα της  
φοίτησης αποκλειστικά μαθητών Ρομά  
στο 4ο Δημοτικό Σχολείο Σοφάδων. Ει-  
δικότερα, αναφέρεται ότι και τα παιδιά  
Ρομά του νέου οικισμού των Σοφάδων  
φοιτούν στο προαναφερόμενο σχολείο,  
μολονότι το 1ο Δημοτικό Σοφάδων βρί-  
σκεται εγγύτερα στην περιοχή κατοικίας  
τους. Κατά την επίσκεψη στους Σοφάδες,  
εκπρόσωποι του Συνηγόρου επισκέφτη-  
καν το 4ο Δημοτικό και έλαβαν μέρος σε  
συνάντηση εκπροσώπων φορέων της εκ-  
παίδευσης στην πόλη της Καρδίτσας. Στη  
συνάντηση αυτή, αναγνωρίστηκε η ανα-  
γκαιότητα διασποράς των παιδιών Ρομά  
σε άλλα όμορα σχολεία και συζητήθηκε  
ο απαιτούμενος σχεδιασμός. Στις αρχές  
του 2012, με απόφαση του ΥΠΑΙΘΠΑ,  
δρομολογήθηκε, χωρίς την απαιτούμενη  
προηγούμενη προετοιμασία όλων των  
εμπλεκόμενων, η μετεγγραφή μαθητών  
της Α΄ τάξης του 4ου Δημοτικού σε 7  
σχολεία των Σοφάδων και άλλων χωριών  
της περιοχής. Η απόφαση αυτή, επειδή  
πυροδότησε έντονες αρνητικές αντιδρά-  
σεις γονέων και τοπικών παραγόντων,  
τελικά δεν υλοποιήθηκε.

Σε σύσκεψη που συγκάλεσε το ΥΠΑΙΘΠΑ  
με εκπροσώπους όλων των εμπλεκόμενων  
φορέων της περιοχής και του Συνηγόρου  
αποφασίστηκε τελικά, μεταξύ άλλων, να  
μετεγγραφούν 9 μαθητές της Α΄ τάξης του

4ου Δημοτικού οι οποίοι να πληρούν τα  
μαθησιακά και ηλικιακά κριτήρια στο 1ο  
και 2ο Δημοτικό Σοφάδων, με παράλληλη  
ένταξή τους σε τάξεις υποδοχής. Επίσης,  
σύμφωνα με δελτίο τύπου που εξέδωσε το  
αρμόδιο υπουργείο, ορίστηκε η εγγραφή  
μαθητών του 5ου Νηπιαγωγείου στην Α΄  
τάξη σε σχολεία της πόλης των Σοφάδων  
από το σχολικό έτος 2012-2013 σε ποσο-  
στό που δεν θα υπερβαίνει το 20% του μα-  
θητικού πληθυσμού κάθε σχολείου.

Μέχρι τα τέλη του 2012 η υλοποίηση των  
παραπάνω δεν είχε προχωρήσει. Οι γονείς  
των 5, τελικά, μαθητών που ενεγράφησαν  
στο 1ο και το 2ο Δημοτικό ζήτησαν να  
επιστρέψουν τα παιδιά τους στο 4ο καθό-  
τι η προσαρμογή τους στα σχολεία αυτά  
δεν ήταν εφικτή (υπόθεση 149575/2012).

Συναφής ήταν και η παρέμβαση του Συ-  
νηγόρου για την κατανομή των παιδιών  
της περιοχής Αλάν Κουγιού Κομοτηνής σε  
διάφορα σχολεία της πόλης (βλ. σ. 31-32).

Τέλος, τον Δεκέμβριο του 2012 εκδόθηκε  
απόφαση του ΕΔΔΑ (*Σαμπάνης και άλλοι  
κατά Ελλάδα*) για την εκπαιδευτική έντα-  
ξη μαθητών Ρομά στον Ασπρόπυργο Ατ-  
τικής, όπου γίνεται εκτενής αναφορά στις  
προηγηθείσες επανειλημμένες συστάσεις  
του Συνηγόρου προς τους αρμόδιους φο-  
ρείς προκειμένου να αποτραπεί η δημι-  
ουργία «σχολείων-γκέτο».

## Αστική κατάσταση

Το πρόβλημα της μη καταχώρισης ση-  
μαντικού αριθμού ελλήνων Τσιγγάνων  
στα δημοτολόγια/μητρώα αρρένων εξα-  
κολουθεί να υφίσταται. Καθώς δεν έχει  
υπάρξει μέχρι σήμερα θεσμική ανταπό-  
κριση στις προτάσεις του Συνηγόρου,  
που περιλαμβάνονται στην ειδική έκθεση  
για τη δημοτολογική τακτοποίηση των  
ελλήνων Τσιγγάνων που εκπονήθηκε το  
2009,\* ο Συνήγορος προσπαθεί να συν-

δράμει τους αιτούντες με παροχή συμ-  
βουλών ως προς την υφιστάμενη διαδι-  
κασία επίλυσης του προβλήματός τους  
(υπόθεση 155184/2012).

## ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗ, ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΚΑΙ ΕΜΒΑΘΥΝΣΗ ΣΤΗΝ ΤΕΧΝΟΓΝΩΣΙΑ

Κατά το 2012 συνεχίστηκαν οι προσπάθει-  
ες ενημέρωσης και προσέγγισης ευάλω-  
των ομάδων σε συνεργασία με συλλόγους,  
οργανώσεις και φορείς που τις εκπροσω-  
πούν ή δραστηριοποιούνται στο πεδίο.

Η σημαντική αύξηση αναφορών με θέμα  
διακρίσεις σε βάρος οροθετικών πολιτών  
αντανακλά τη συστηματική προσπάθεια  
του Συνηγόρου για την προσέγγιση της  
συγκεκριμένης ομάδας. Στο πλαίσιο αυτής  
της προσπάθειας ο Βοηθός Συνήγορος  
Ιωάννης Σακέλλης συναντήθηκε με εκ-  
πρόσωπους οργανώσεων και συμμετείχε  
με εισηγήσεις: σε στρογγυλή τράπεζα με  
θέμα «Προϋποθέσεις αντιμετώπισης HIV/  
AIDS» στο πλαίσιο του 3ου Πανελληνίου  
Συνεδρίου του Φόρουμ Δημόσιας Υγείας  
και Κοινωνικής Ιατρικής, σε επιστημονική  
διημερίδα με θέμα «Ελληνική δικαιοσύνη,  
νομοθεσία και HIV/AIDS» και σε εκδήλω-  
ση με αντικείμενο «Εγώ και ο HIV».

Επίσης, συνεχίστηκαν οι προσπάθειες προ-  
σέγγισης των πληθυσμών Ρομά, καθώς  
και της ΛΟΑΤ κοινότητας (συμμετοχή στο  
φεστιβάλ υπερηφάνειας «Athens Pride»,  
διανομή ειδικού ενημερωτικού φυλλαδίου,  
λειτουργία ειδικής γραμμής επικοινωνίας  
και ενημέρωση μέσω ειδικών εντύπων που  
απευθύνονται στους ΛΟΑΤ).

Παράλληλα, αξιοποιώντας τη γνώση και  
την εμπειρία του, ο Συνήγορος συμμετεί-  
χε σε σειρά επιμορφωτικών σεμιναρίων  
που στόχο είχαν την ενημέρωση και την



ευαισθητοποίηση σε θέματα καταπολέμησης των διακρίσεων.

Ενδεικτικά αναφέρονται:

- Συμμετοχή εκπροσώπου του Συνηγόρου, ως εκπαιδευτή, σε σεμινάριο της Σχολής Ελληνικής Αστυνομίας για θέματα προστασίας δικαιωμάτων και ρατσιστικής βίας (20-21 και 23-24 Φεβρουαρίου) και σε σεμινάριο στην Αστυνομική Ακαδημία με θέμα «Ανθρώπινα δικαιώματα – Ρατσισμός – Ξενοφοβία» (12 Μαρτίου).
- Συμμετοχή με εισήγηση σχετικά με τις αρμοδιότητες του Συνηγόρου στο πεδίο καταπολέμησης των διακρίσεων, σε εκδήλωση κατά των διακρίσεων στην εργασία που διοργανώθηκε από το ΥΠΕΚΑΠ στο πλαίσιο του Κοινοτικού Προγράμματος για την Απασχόληση και την Κοινωνική Αλληλεγγύη Progress (14 Δεκεμβρίου).

Την άνοιξη του 2012, στο πλαίσιο πρωτοβουλίας που ανέλαβε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την ευαισθητοποίηση των πολιτών σε θέματα διακρίσεων, πραγματοποιήθηκε ενημερωτική εκστρατεία ταυτόχρονα σε όλα τα κράτη-μέλη της ΕΕ με τοποθέτηση αφισών σε στάσεις μέσω μαζικής μεταφοράς και δημοσίευση ενημερωτικού υλικού στον έντυπο και ηλεκτρονικό Τύπο. Ο Συνήγορος προβλήθηκε, μέσω της εν λόγω δράσης, ως ο εθνικός φορέας κατά των διακρίσεων.\*

Κατά το 2012 συνεχίστηκε η εντατική συνεργασία και η ανταλλαγή τεχνογνωσίας του Συνηγόρου με άλλους φορείς που δραστηριοποιούνται, εντός και εκτός της Ελλάδας, σε θέματα εφαρμογής και προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης.

Ενδεικτικά αναφέρονται οι εξής συμμετοχές σε συνέδρια, ημερίδες και εκδηλώσεις ευρωπαϊκών θεσμών, φορέων και δικτύων:

- Η Συνήγορος του Πολίτη Καλλιόπη Σπανού συμμετείχε στο συνέδριο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (European Commission against Racism and Intolerance – ECRI) του Συμβουλίου της Ευρώπης, με θέμα «Ανθρώπινα δικαιώματα και διακρίσεις», το οποίο πραγματοποιήθηκε στο Στρασβούργο (31 Μαΐου).
- Η Συνήγορος του Πολίτη συμμετείχε στο συνέδριο του Fundamental Rights Agency (FRA) με θέμα «Δικαιοσύνη σε καιρό κρίσης: Προκλήσεις και ευκαιρίες για πρόσβαση στη δικαιοσύνη», το οποίο πραγματοποιήθηκε στις Βρυξέλλες (6-7 Δεκεμβρίου).
- Ο Συνήγορος εκπροσωπήθηκε σε συνάντηση εργασίας με θέμα «Equality Law in Practice» όπου συζητήθηκαν ζητήματα δυσμενών διακρίσεων στην εργασία λόγω ηλικίας και φύλου, καθώς και ζητήματα διακρίσεων σε επίπεδο κοινωνικών παροχών λόγω εθνικότητας, η οποία έλαβε χώρα στα γραφεία της Βρετανικής Επιτροπής για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα στο Λονδίνο (23 Μαρτίου). Με αφορμή τη δεύτερη συνάντηση εργασίας για τα ίδια ζητήματα στο Μπρνο της Τσεχίας (19 Οκτωβρίου) υποβλήθηκε γραπτό υπόμνημα.
- Η ανεξάρτητη αρχή εκπροσωπήθηκε στο σεμινάριο «The Rights of Children: Adoption; Disadvantaged Children; Rights of People/Children with Disabilities» του Προγράμματος «Confidence Building Measures Across the River Nistru/Dniestr» του Συμβουλίου της Ευρώπης, με θέμα εισήγησης «The Role of the Ombudsperson for Children with Regards to the Monitoring and the Implementation of the Rights of Children with Disabilities, under the CRC Perspective and the Perspective of the Greek Ombudsman», στην Κωνσταντινούπολη (25-27 Απριλίου).
- Επίσης, ο Συνήγορος εκπροσωπήθηκε

στο 7ο Ευρωπαϊκό Φόρουμ για τα Δικαιώματα του Παιδιού στις Βρυξέλλες, το οποίο διοργάνωσε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, με αντικείμενο «Supporting Child Protection Systems through the Implementation of the EU Agenda for the Rights of the Child». Το θέμα της εισήγησης ήταν «The Role of Child Protection Systems in Protecting Children with Disabilities» (13-14 Νοεμβρίου).

- Ο Συνήγορος συμμετείχε σε συνέδριο με θέμα «Migrants and the Right to Equal Treatment», το οποίο διοργάνωσαν η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το Γραφείο του Επιτρόπου Διοίκησης της Κύπρου και διεθνείς ΜΚΟ που δραστηριοποιούνται στον χώρο της καταπολέμησης των διακρίσεων και της προστασίας των δικαιωμάτων των μεταναστών (PICUM, Enar, KISA), με θέμα εισήγησης «The Rise of Racist Discourse and Violence and its Impact on Equality», στη Λευκωσία (21 Νοεμβρίου).

Τέλος, η Συνήγορος του Πολίτη συναντήθηκε με τους επικεφαλής του Human Rights Watch για το φαινόμενο της ρατσιστικής και ξενοφοβικής βίας στην Ελλάδα και τους τρόπους απόκρισης των αρχών (12 Ιανουαρίου).

Αξίζει επίσης να σημειωθεί η συμμετοχή του Συνηγόρου στο ευρωπαϊκό δίκτυο European Network of Equality Bodies (Equinet), ένα δίκτυο οριζόντιας σύνδεσης και συντονισμού των επίσημων φορέων για την υλοποίηση των κοινοτικών Οδηγιών κατά των διακρίσεων στις χώρες της ΕΕ και στις υπό ένταξη χώρες. Η ανεξάρτητη αρχή συμμετέχει ενεργά σε όλες τις ομάδες εργασίας του δικτύου και εκπροσωπείται συστηματικά στις συναντήσεις που πραγματοποιούνται ετησίως για την οργάνωση των εργασιών των ομάδων, αλλά και την ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με θέματα διακρίσεων στο πλαίσιο των εκάστοτε επιλεγμένων δράσεων της ομάδας.

Συγκεκριμένα, στο πλαίσιο της συμμετοχής στο ευρωπαϊκό δίκτυο Equinet ειδικοί επιστήμονες του Συνηγόρου συμμετείχαν:

- Σε νομικά σεμινάρια με θέμα «Περιπτώσεις διάκρισης ενώπιον του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου και ο ρόλος των εθνικών φορέων ισότητας», στις Βρυξέλλες (27-28 Μαρτίου), καθώς και στο Βίλνιους (23-24 Μαΐου).
- Στην ομάδα εργασίας «Strategic Approach to Fight Discrimination» για ζητήματα επικοινωνιακής στρατηγικής και πρακτικών των εθνικών θεσμών στις χώρες τις ΕΕ οι οποίοι είναι επιφορτισμένοι με την καταπολέμηση των διακρίσεων, στο Δουβλίνο (26-28 Απριλίου).
- Στη συνάντηση εργασίας της ομάδας «Policy Formation», στις Βρυξέλλες (8-9 Μαΐου).
- Στη συλλογική έκδοση *How to Tackle Under-reporting from a Communication Perspective* με τον συντονισμό ομάδας εργασίας που εισέφερε το κεφάλαιο με τίτλο «Communicate to Build a “Culture of Rights” in Society – The Challenge, the Practices and the Issues», Βαλέτα (26-27 Σεπτεμβρίου).
- Στη συνάντηση εργασίας για τη συνεργασία και τον συντονισμό μεταξύ FRA και Equinet, με θέμα «Contributing to Implementing the EU Charter of Fundamental Rights and the EU Equality Legislation», στη Βιέννη (15-17 Οκτωβρίου).

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (ECRI) δημοσιοποίησε τον Σεπτέμβριο του 2012 συγκεκριμένες συστάσεις προς την Ελλάδα. Στο πλαίσιο του ενδιάμεσου ελέγχου συμμόρφωσης προς τις συστάσεις που περιλαμβάνονται στην τελευταία έκθεσή της, η Επιτροπή ζήτησε από τον Συνήγορο παρατηρήσεις για τις εξελίξεις στο πεδίο προστασίας κατά των διακρίσεων και ειδικότερα για ζητήματα που αφορούν:

α) τη λειτουργία του Συνηγόρου ως φο-

ρέα προώθησης και εποπτείας της αρχής της ίσης μεταχείρισης, β) εστιασμένες δράσεις για τους Ρομά και γ) τη διαδικασία έκδοσης και ανανέωσης των αδειών παραμονής. Οι παρατηρήσεις αυτές αξιοποιήθηκαν σε μεγάλο βαθμό στο στάδιο επεξεργασίας και υιοθέτησης των συστάσεων της Επιτροπής.\*

---

Περισσότερα και πιο αναλυτικά στοιχεία, στον ιστότοπο του Συνηγόρου [www.synigoros.gr](http://www.synigoros.gr).

Οι αστερίσκοι [\*] μέσα στο κείμενο παραπέμπουν σε κατάλογο συνδέσμων ([www.synigoros.gr/?i=stp.el.links2012](http://www.synigoros.gr/?i=stp.el.links2012)) όπου μπορείτε να βρείτε σχετικά αναρτημένα έγγραφα.

---